

VÄRSKE RÕHK

number 34 / suvi 2013

SVETA GRIGORJEVA / WARSAN SHIRE / EDA AHI / MARTIN VABAT
INTERVJUU TÕNIS VILUGA
TÕNIS PARKSEPP KAUR RIISMAAST / EDA AHI PAOLO GIORDANOST
MAARI SOEKOV / MADIS KATZ / LAURA KUMPAS

kes kardab sveta grigorjevat?

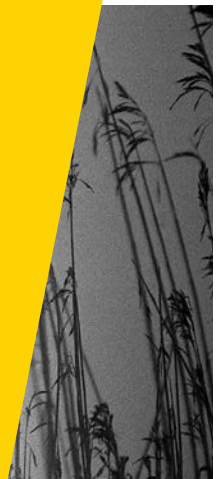
kunagi algklassides
olid lugemistunnis teemaks
disney poolt ümber tehtud muinasjutud
(tollal me muidugi ei klassifitseerinud neid päris nii
tollal me ei klassifitseerinud üldse midagi
me olime väiksed)

kui järg jõudis lumivalgekese kätte
palus õpetaja
kõigil klassiõpilastelt valida

kes nad tahaksid selles
muinasjutus
olla

kui järg jõudis minuni
vastasin väga selgelt
et tahaksin olla
nõid

mille peale
klassijuhataja kulm tõmbus kipro ja

ta küsis üsna jämeda tooniga
et miks

kas ma tahan siis kuri ja vastik olla

vastasin et muidugi mitte aga
hetkel on meil klassis juba

17 lumivalgekest
11 jahimeest
6 printsi ja ei ühtegi nõida

kas me tahame siis muinasjuttu
või maire aunaste
kohtingusaadet

seega

palun mitte tituleerida mind
järjekordseks
nooreks vihaseks naiseks

ma ei ole vihane

kui üldse paralleele tuua
siis paluks
pigem

jeesusega

*

tulin täna tallinna ülikoolist
pärast mitut loengut koju ja rääkisin emale
et õppejõud vaatavad millegipärast rääkides alati mulle otsa
küsisin olen ma äkki tõesti nii ilus siis või mis
ta arvab

ja ema rääkis et kunagi töötas ta maratis komsomoli (vabastamata) sekretärina
(mina ei tea mida see „vabastamata” tähendab
ma küll küsisin aga ei saanud lõpuni ikka aru)
igal juhul kord oli seal maratis raimond valgrele pühendatud
komsomoliõhtu
kus lennart meri luges valgre tekste
üks hetk tegi ta esinemisel pausi ja ütles mu esireas istuvale emale
(kes oli tookord umbes
sama vana kui mina praegu)
„kuule, tüdruk, sina oskad kuulata”
ja luges siis edasi

see on nii armas kui mu ema vastab mulle luules

*

minuvanused inimesed saavad juba lapsi
ostavad kortereid võtavad liisinguid laene
soetavad igaveseks mööblit panne potte kaasi
vahetavad kolmandat töökohta neljandat meest viiendat naist
koeri ja kasse

mina saan nelja päeva pärast 25
just viskasin nukud nurka ja alles hakkam vaikselt huvituma poistest

mulle meeldib aega maha võtta meeldib peatuda
teen kõike suure hilinemisega
vahel isegi unustan korrapäraselt hingata sest
võin elada ühest sügavast hingetõmbest päris pikka aega

ma ei heida kellelegi ette kiirust ja kohalejõudmistungi
igäühel omad tempod ja rütmikõikumised
lihtsalt naljakas on et saan nelja päeva pärast 25
just viskasin nukud nurka ja hakkam alles huvituma poistest

ootan millal vanemad tulevad minuga kord
seksist rääkima ja sellest et
kust kohast lapsed tulevad

puhastustuli

kui ma rumal ja vihane tüdruk olin
korraldasin vanematele vastu hommikut igal nädalavahetusel
liiga purjus peaga koju tulles tasuta öiseid kontserte
(või vähemalt nii nad neid nimetasid)
viskasin karjudes järk-järgult klaastaara kõrval
kogu autasude riuli tühjaks –
kõik raamitud aukirjad
lendasid vastu radiaatorit puruks
sest ma ei uskunud neid ei uskunud kunagi
kuigi järgmisel päeval igatsesin alati neid pisarsilmil taga
sest lõppude lõpuks olid nad kõik mis mul oli

iga hommik ärkasin üles et õppida jälle punase
huulepulgaga täiskirjutatud peeglist
keda ma nüüdseks vihkan vähem kui teisi ja seega varsti armastan
aga tuli välja et armastus ei olegi see
kui sa mõnda vähem vihkad

see keda sa vähem vihkad ongi lihtsalt see
keda sa vähem vihkad
see on kõik
kõik

nüüd kui vahel igatsen oma armuafääri noorusrumaluse
aga eriti vihaga
joon märatsemata nende terviseks

ja vihkan end vähem
vähem kui
teisi

*

kunagi kui veel nimeta baaris käisin
tantsisin viimase tantsu nirvana smells like teen spiriti järgi
ümbes minu umbes 5 kiilakat tugeva kehaehitusega meest
üks hetk sain moššimise käigus sellise obaduse
et sentimeetrine lihatükk lendas lõua alt
kui istusin juba kiirabiautos nimeta ees
oodates millal mind lõpuks haiglasse sidumisele viiakse
tuleb kiirabiauto juurde purjus poiss ja nõuab minule mõeldud tähelepanu endale
väites endal olevat murdnud käeluu
istusin ja mõtlesin küll on sitapea
kas ta ei näe et olen ilus tüdruk kel on lõua alt
TÜKK PUUDU
ja armid kaunistavad siamaani ikka ainult mehi
ja sul kallis mees võib vaid pool pead alles olla
sul on ikka rohkem lootust kui mul
noh ja mis ma tegin mis ma ikka teha sain
hakkasin minestamist teesklema
uks pandi ruttu kinni väidetavalt murtud käeluuga poisi nina ees
mind viidi lõpuks sidumisele ning
poiss kes sa võib-olla olidki tõsiselt haiget saanud
ja kui seda luuletust äkki kunagi loed
ära muretse olen endiselt ilus
kuigi mu arm on nähtav
aga mitte sinusugustele
meestele

*

värvin juuksed jälle teist värvi et eilsed suudlused
mind üles ei leiaks
tallinn on ikkagi nii väike (isegi kui sul pole facebooki)
joosta te eest enam ei jõua elu pidurdab mind pidurdamatult
mõtlengi aga kuhu kiiret mul ongi kuhu kiiret mul ongi kuigi
olen alati tahtnud saada kõike ja kohe kõike ja kohe kõike ja kohe
miks ka mitte
kannatamatus sobib mu kahe murtud luu ja
vastsaadud karkudega nagu irooniline muie
ristilöödud jeesuse
näol
kui nüüd selle nelja seina vahel räägin oma kaitseinglile iga päev et ei taha
et mind enam kunagi üles leitaks ja et tahangi elu lõpuni
kadunud olla aga kas see pole mitte
kõige hullemat
sorti vale
nende paljude seas nende paljude seas
kes mind endale alguses vaid natukeseks tahavad saada
aga lõpuks ikka armuvad
ära lõpuks nad kõik
armuvad
alati
ära
ja sel hetkel küllap jään juba uue auto alla
lendan saltoga teadvust kaotamata kõrvalrajale
mõeldes selle kolme sekundi jooksul
kas ka sealt tuleb löök aga jälle ära ei sure
sest armusin sinusse uuesti sest armusin sinusse uuesti
uuesti uuesti uuesti

*

tahan elada maailmas
kus endised alkohoolikud
austusest kesküla luule vastu
hakkavad uuesti
jooma

kas seda on palju palutud

sest sellist eestit
ma
tahangi

sellist maailma ma tahangi

SRA

UTT

HS

BCP

SDD

UTT

c SRA

KARL-HENRI

FPD

SRA

KÄÄMER

IMEDE

HS

FPD

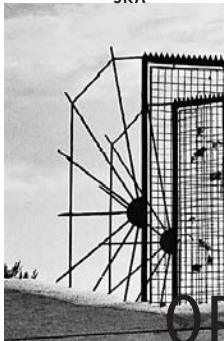
MAA

SDD

BCP

OP

SRA

c

HS

A

OP

HS

OP

OP

B

SRA

UTT

OP

SDD

FPD

SRA

c

SRA

Allan Yusuf tundis lõõskavat kuumust oma kuuenda meele, naha ja keelega, sest M-i lennujaamas viis tundi seista polnud just kerge ülesanne. Allani isa oli olnud kuumavereline mees kuumalt maalt. Ema oli talle isast vaid rääkinud, näinud polnud Allan teda iialgi. Ta teadis üksnes seda, et Kopli ja Pelgulinna piirile kolisid tema vanemad üle 25 aasta tagasi. Kuumast verest ei olnud aga tolku midagi – palavus oli endistviisi tappev ja pealegi tundis estaraab end ikkagi eestlasena. Ja see eestlane arvas endal lasuvat mingi õnnekoorma – ta oli iga hetk astumas auravale asfaldile, unelmate pinnale, kus olid kõik võimalused saada endale kõik – maja, kaks maja, ilusad valged hambad ja ilusad pruunid naised. Enne oli Allan seda kõike näinud ainult teleka vahendusel, nüüd oli aeg seda kõike tunda. Reaalkool lõpetatud, ülemaailmne keel ammuilma suus, pääses Allan lõpuks Tartu Ülikooli magistrandina suure rahvusvahelise stipendiumi toel maailma-kuulsasse ülikooli. Töökohtki oli ülikooli kaudu soolas. Lisaks toetasid teda nii professorid kui ka doktorid, dekaanid ja lektorid oma soovituskirjadega; ema, kes enda neljasajaeurosest kuupalgast poole kohe Allanile lahkelt kaasa andis; vaarema omaküpsetatud musta leiva ja Öru jahimeestelt piima vastu vahetatud täissuitsuvorstiga. Ta oli valmis astuma uude ellu.

Allanile lähenesid läbi rahvasumma kaks suurt mundris kantpead. Allanis tekkis elevus. Ta soovis Omaani maahokikoondislastele, kellega ta oli igavusest vestelnud, head teed ning ligines jurakatele, tervitades neid nii nagu sealmail kombeks – küsides: „Tere! Kuidas teil läheb?” Samas ei

oodanud ta asjalikku vastust, sest Allan teadis, et kohalikel polegi tavaks tolele küsimusele vastata, kuidas tegelikult elukene läheb. Üks meestest ühmas mokaotsast teretaolise sõnajupi, teine osutas vaid nahkkindase käega tunneli suunas, mis terminali teises otsas paistis. Allan astus kahe lihamäe vahel vaikselt tunneli poole. Tunneli avause juurde jõudes vaatas enne vait olnud jurakas surmtõsise pilguga Allanile otsa ja lausus mehhaaniliselt: „Te äratasite sisejulgeoleku töötajates huvi oma planeeriva kõneviisi tõttu, mida kasutasite potentsiaalsete internatsionaalkurjategijate juuresolekul ning nende läheduses viibides.” Allan ei osanud midagi kosta ning poetas üle huulte vaid „Superstaari” saates põruja kombel vaikselt okei. Ta kamandati läbi voolu all olevate trellide ja väravate, mille üks jõmmidest pöidlavajutusega avas ja hetkeks maandas.

Väravad surisesid juba nende selja taga. Nad kõndisid umbes sadakond meetrit mööda maona kulgevat hiigeltoru, mille seinad olid täis erinevate lühenditega märgistatud uksi, kui vastu marssis umbes kolmekümneliikmeline maskide, pipragaasi, taserite, püstolite, käeraudade, automaatide, kuulipildujate, paukgranaatide, koerte ja raadiosaatjatega varustatud jõukond. Neile järgnes sinistes kummikinnastes, määratuma tagumendiga vanem neegrinaine, kelle valget vormisarcki ja tumedaid viigipükse ilmestasid kuldsed triibud ja tähed. Ta küsis Allanilt jäisel toonil: „Härra, kas teie FPD on täidetud?” Allan kohmetus korraks, aga toibus kiirelt ning lausus kindlal häälel: „Mu pass koos sõrmejälgedega, vere-, sperma-, juuste- ja luuüdiiprooviga on siin. Kohe...”

„...sel juhul peate minuga kaasa tulema,” lõpetas mama ta jutu kiirelt. Ta võttis Allani käsivarrest kinni ja palus endale viivitamatult järgneda. Kuhu olekski saanud ta joosta ja miks? See tundus pisut veider, kuid Allan arvas, et küllap on see lihtne kontroll, ilma kehaõnnsuste ja jumal teab mille läbiotsimiseta veel. Kolmekümne kamp koos jõmmidega hargnes väiksemateks gruppideks ja hajus uste kaudu kuhugi ära ning Allan ja mama sammusid üha edasi, kuni jõudsid tunneli lõppu, kus oli enne järgmisse tunnelisse astumist seinas uks sildiga: „FPD ja protseduuriliste ohukollete likvideerimise deklareerimine.” Neeger avas Allanile ukse, suunates ta kabineti keskel asuva laua juurde, mille taga istusid kaks latiinovälimusega ja vormirõivais tulpinud nägudega tüüpi. Mõlemal oli käes helendav akutrellikujuline seadeldis, mis pinises vastikult ja heitis lõhestavat valgust. Neegrimama käskis Allanal kolm korda nende eest tibusammul läbi kõndida, mida Allan ka tegi. Aparaadid lülitati välja ning siis paluti tal istuda sama laua taha, kus latiinod nüüd lihtsalt olesklesid.

Neegrimama võttis hõbedakarva arhiivikapist paarikümnesentimeetrise läbimõõduga paberikuhi ja pistis selle Allani ette lauale. Kaanel ilutses suurte punaste tähtedega FPD. Neegrimama ja püstitõusnud latiinod tulid Allani selja taha ja käskisid tal dokumente täitma hakata. Allan silmitses küsimusi muretult – olid ikka palju lihtsamad kui ülikoolis. Puha A, B, C vastusevariandid.

Estaraab heitis pilgu paberile:

Jah olen küll

Mitte eriti

Ei ole

- Kas te kuulute kirikusse, mis ei ole kristlik ja mis põhjustab ülemaailmset majanduslik-sotsiaalset-poliitilist ebastabiilsust ning rikub rahumeelse ühiskonna väljaarendamist?

- C

- Kas olete siunanud juute või muid süütuid inimesi seoses sularaha kasvava defitsiidiohuga?

- C

- Kas olete osalenud aastatel 1933–1945 inimsusevastastes kuritegudes ja kandnud surmanuhtlust, mille on teile määranud rahvusvahelise sõjatribunali erakorraline direktiivkomitee?

- C

Küsimused jätkusid ja jätkusid, muutudes seejuures üha veidramateks. Neile ei paistnudki lõppu tulevat, kuni Allan jõudis lõpuks pärast kolme pastaka tühjaks saamist ja neljanda haaramist viimase küsimuseni:

- Kas te sisenete riiki heade kavatsustega, tundes seadusi ja austades üldise heakorratava järgi kõikide inimeste vaimseid vabadusi ning teades endale etteseatud piiranguid ja koostöövõimalusi seadusandlike võimuorganitega potentsiaalsete terroristide vastu suunatud tegevuses, võimaldades luua üldise rahulolu ja demokraatliku uue korra, mis omalt poolt pakub uusi ja huvitavaid lahendusi säästmaks inimkonda kurjuse eest ning kas te olete terrorist?

- C

Viimane küsimus pani Allani sügavalt küsimustiku koostaja mõistuse üle mõtisklema. Kaua ta seda teha ei saanud, sest ruumi sisenes üks enne tunnelis vastu kõndinud maskiga tegelane, kelle kõrval keksis verd tarretava pilguga dobermann. Ilma viisakusavaldusteta käskis mees Allani oma seljakoti avada ning paberiploki talle ulatada.

Sõnakuulelikult avas Allan reisipauna ja näitas ette vaarema kaaspandud leiva, vorsti ja ema antud eurodest raharulli, mis oli kummiga hoolikalt kokku tõmmatud.

Maskiga mees noogutas neegrimamale. Siis noogutas ühele latiinoale, siis teisele, siis koerale; andis ploki mamale, haaras vorsti, haaras leiva, viskas need järsult kirjutuslaua alla prügiämbrisse, kahmas puusalt raadio-saatja ja kukkus lõugama: „UTT! UTT! FPD-s! Kõik HS üksused ST-sse! Kordan veel! UTT FPD-s! Kõik HS üksused ST-sse!” Väiksesse kabinetti sisenes minuti jooksul kümme ülikonnas härrasmeest, kõigil vanakooli telefonijuhet meenutav spiraal kõrva taga. Neegrimama palus Allanyl koti kokku pakkida ja temaga koos ruumist välja astuda. Kohe pärast seda, kui nad kabinetist kümne ülikonnas mehe saatel lahkunud olid, sulgusid ukse ees kaks läikivmetalist trellitatud turvaust.

Mama ütles kaikuva häälega: „Väga hea, härra. Nüüd peate ainult BCP-sse minema.” Hetk hiljem ta hääle pehmenes: „Muuseas, kust te selle nime saite – Jumal? See ju tähendab teie keeles jumal?” „Ei, see ei tähenda jumalat, see on täitsa tavaline nimi ja kõigevägevamaga pole siin mis-kiit pistmist,” seletas Allan. „Hea küll,” sõnas mama, „enne kui lõplikult BCP-sse lähete, tuleb ainult OP läbida. See võtab mõne minuti.” Allan vaatas käekella – kaheksateist tundi oli omaanlastega vestlemisest möödas. Kaheksateist tundi! Õnneks hakkasid nad neegriga OP-i poole liikuma. Ta tundis, et ramm hakkab vaikselt kaduma, kuid õnneks paistis tunneli lõpust valgust, mis tähendas, et nad peaks ehk kohe-kohe kohale jõudma. Mama palus Allanyl seisma jääda ja noogutas ülikondadele – need lahkusid tuldud teed mööda. Ta ulatas Allanyl passi ja paberiploki ning koos astusid nad tunnelit mööda edasi, valgus läks järjest tugevamaks. Allan jõudis mamaga väravateni, mille ees seisis, käed ristis, hülgevurrudega päikesepirillitatud voltkael, kelle laubal läikisid higinired. Mama ütles: „OP-st küsige SDD-d.” Kohe tegi ta kannapöörde ning tatsas tasapisi tuldud teed tagasi. Allan küsis voltkaelalt viisakalt, mis on OP ja SDD, kuid voltkael läks juba läbi väravate ja volaskles nurga taha. Allan pöördus ja hüüdis meeleheitlikult: „Proua! Proua! Mis on OP ja SDD?” Neegrimama vastas tunneli seina küljes paikneva ukse lävelt rahuliku häälega: „Mul pole õrna aimugi, küsige SRA-st,” ja kadus sulguva ukse taha.

KAREL KÄÄRMANN

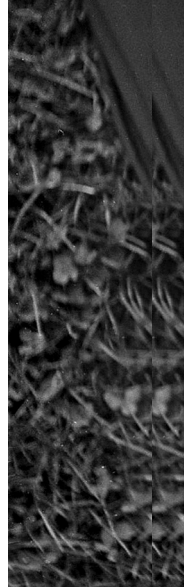
*

vahel osutuvad
kõik eelarvamused
millegi kohta
tõeks
pühaks tõeks

mõeldes et
mistahes emotsioonitud
kokkulangevused
kahe maailma vahel
on täiesti juhuslikud

tekib taaskord veendumus
et võõraid ei maksa usaldada
kuigi silme ette on jäänud vaid mingi kangastus
ruumist valgusest kuna päev
lõppes igavalt

vaimse töö juures on kerge tekkima vaimne väsimus
pehmetl öeldes pehmes toas
kihelev selg annab taas märku
tuntud tõsiasjast

kui seljataha jääb kaos
paanika ja korralagedus
on minu töö edukalt tehtud

mu käed on surnud

malesimultaan mille andsin
tuntud tegelastele kelle hulgas
võis üle pika aja näha bonaparte'i
vladimir iljitši ja ka eisenhowerit
paraku katkestati
pagana
tuletõrjujad

mu karje vaimuhaigla koridoris
mantrana kordub
järgmine meelemuutus kuue minuti pärast
järgmine meelemuutus kuue minuti pärast
järgmine meelemuutus kuue minuti pärast
maakeral pole enam ruumi mine koju
järgmine meelemuutus kuue minuti pärast
järgmine meelemuutus kuue minuti pärast
järgmine meelemuutus kuue minuti pärast

*

tuleb välja et eesti elanik
veedab viiendiku elust koolipingis
pinde perse saades
ja pinda käies

ühesõnaga
kasutab oma ajusid
pisikesed asjad on vahel
väga tähtsad

õpetajad meeldivad kõigile
kuna neid on järjest
vähem näha

kui teadmatus on õndsus
miks siis keegi rahul ei ole

lahenduskäik näeb ette
koolitee algus viia kuuendale eluaastale

ehk siis
viiendiku elust koolipingis
veetnud eesti elanik
on tark nagu laps
ja energiline nagu vanaätt

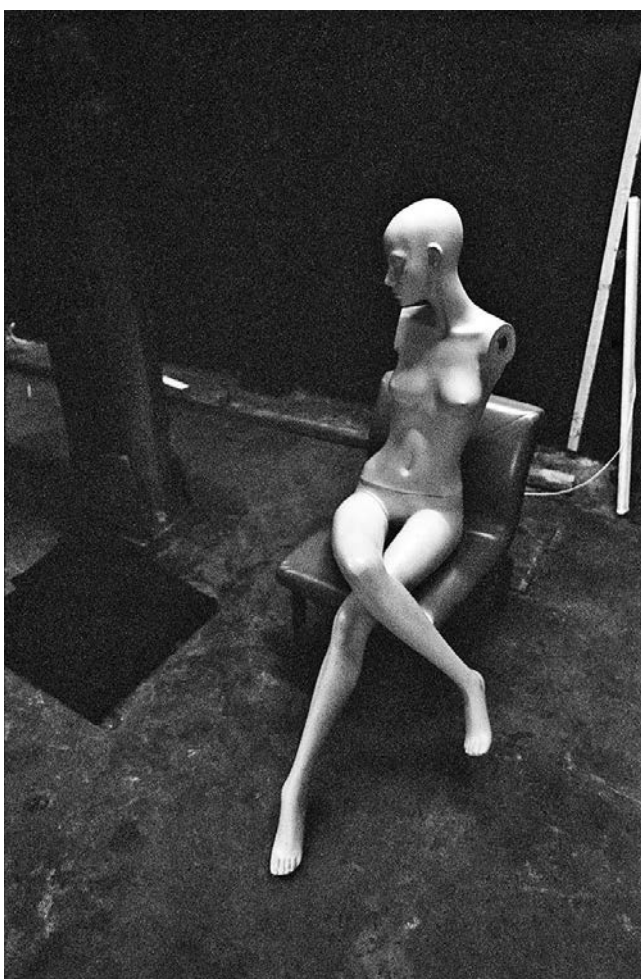
viiendik elust koolis
kolm viiendiku tööl
ja viiendik voodis

tee tööd ja näe vaeva
siis jõuad ka voodisse
võimuahne salakavala
naise haardesse

lihtne valem
halvaks kirjutajaks saamiseks
jah ta pole enam suurus
vaid täielik mitte-suurus
tema töös on tehtud vigu
aga need aetakse teiste kaela
näiteks kirjandikirjutajatele

lihtne

ei eksisteeri viga
mida üks ümbersünd parandada ei suudaks
juudit ahju kogu oma tões ja õiguses
tuhk on hea väetis

*

intelligentsikvoodiga
ei tasu kõrgustesse pürgida
kehamassiindegiga
aga küll

ju on püsivust
kustutamatu näljaga
lihtne saavutada

vaene paljas harkjalgne loom
muule ei keskendugi

muudkui täidaks
ja topiks
kohvleid

*

kui panna jobud liiga keerulist tööd tegema
siis leiavad need jobud
alati lihtsa lahenduse

neid on palju

nad muudavad meid laisaks

jobud nähvavad sulle tänaval näkku
sa oled nagu .com maailm
klantsitud sisutühi ja kindel pettumus

jobud kogunevad karjadesse
ja ründavad koos
hõigetega nagu vabandage kas ma saaksin teilt viis minutit
et rääkida teile meie uuest pensionifondist

midagi sa ei saa

raske tööga teenitud viis minutit
on liiga kallis hind

meenub eilne õhtu
kui neiu kellega aega veetsin teatas
ma ütleks sulle midagi ilusat
aga sa pole veel piisavalt maksnud

jobudele peab maksma
kogu aeg peab maksma

aga see toimib
nii kui riist hakkab jäigastuma
tuleb koheselt mõelda eesti majandusele
või meie poliitikute põhimõtetele

MARIANNE PITK

AVO

KÄRNERI

JÄRJEKORDNE

JUHTUM

JUHTUM

EKORDNE

Avo istus kirjutuslaua taga ja vaatas oma laual asetsevaid pabereid. Kabinetti sisenes seersant uue kausta ja kohvitassiga.

„Trepikojast varastati jalgratas,” sõnas ta. „Ja siin on teie kohv.”

„Ahah, jah, pane siia laua peale,” ütles Avo hajameelselt, pilku oma mõtteist tõstmata ja võttis lonksu kohvi.

„Sallo, kas masinas vahetati ube? Igavene lurr!” krimpsutas Avo nägu.

„Jah, eelarvekärped, paraku. Nüüd on Luxus,” vabandas seersant, tundes end siiralt, kuigi põhjuse ta bossi lahjas kohvis süüdi.

„Ptüi, no siis ma ei imesta, peab hakkama oma kohvipurgiga tööl käima, kui asi nõnda edasi läheb.” Avo oli ärkvele ärritunud ja see oli seisund, milles ta kõige paremini töötas. „Poiss, räägi nüüd sellest vargusest. Milles asi on?”

„See jalgratas varastati täna hommikul Tallinnas Kalamaja linnaosas lukustamata trepikojast. Jalgratta tundemärgid ja täpsem info on siin kaustas. Aga tõenäoliselt on seda ratast juba korduvalt edasi müüdud, sest need kokkuostjad on ju head logistikud.”

„Väga kahtlane, väga-väga kahtlane tõesti, kui sa nüüd seda nii ütled. Jäljetult kadunud ratas, otse meie silme all,” hakkas Avo oma karedat lõuga sügades nüüd asja vastu professionaalset huvi tundma.

„Ma tõesti ei oska midagi arvata, küllap on jaoskonnas pakilisemaid asju lahendada kui antud jalgratta leidmine. Kas edastan selle teise osakonda?” küsis Sallo.

AVO
KÄRNERI
JUHTUMENNDKORDNE
JÄRJEKORDNE
KÄRNERI
AVO
JÄRJEKORDNE
JUHT

„Ei, hakkan selle juhtumiga tegelema. Esialgu on vaja selgeks teha, ega see jalgratas pole mõne kaamera lindile jäänud,“ sõnas Avo Sallot tähele panemata peaaegu palavikuliselt. „Iga inimest siin linnas filmitakse oma 3000 korda nädalas. Kuidas on võimalik, et mingisugune tüüp on meil kahe silma vahele jäänud? Kogu linn on kaameratega kaetud. Kõik maanteed, mis linnast lahkuvad ja linna sisenevad, on kaetud. Maanteedel on kiiruskaamerad ja piilukaamerad, mis salvestavad kõikide möödujate identiteetid, tead küll, ID-kaardi kiipide abil. Kaugtuvastus, väga usaldusväärne.“

Mõne vaikushetke järel võttis Avo asja kokku: „No nüüd on pilt selge, see tüüp on vaja üles leida, kinni võtta ja osakonda aruannet kirjutama tuua. Olgu meie parimad mehed selle asja juures ja kannu mulle ette niipea, kui on toimunud edasiminekuid. Ma pean nüüd võimalikke niidiotsi mööda minema ja asja kõrgemal tasemel, lausa peenenergeetiliselt uurima. Võid minna, vabalt ja rivotult, Sallo,“ ütles Avo ja keeras end ilmekalt tugitooliga ümber, nii et Sallol tuli Avo kuklale aupaklik kummardus teha ja, selg ees, uksest välja taganeda. Avo oli nimelt asjast tekkinud oma arusaam ja ta teadis täpselt, kust nõu küsida, ilma et ta õlakud asjatu lobaga määrduks.

Veidi aega hiljem istus Avo Keha ja Meele Süvaarengu Instituudis professor Ihaääre vastuvõtusaalis madalal järil ja üritas professorit asjaloo tõsiduses veenda: „Ma olen kindel, et see mees on ajarändur! Ma ütlen teile, see ei ole muudmoodi lihtsalt võimalik. Kuidas saab üks jalgratas lihtsalt

niisama õhku haihtuda?! See ei ole loogiline. Palun seetõttu teie abi, professor Ihaäär. Teil on rohkem kogemust selles vallas ja teie raamatukogu on kindlasti täis sellekohast kirjandust. Kui teil endal pole aega sellele pühenduda, siis lubage mul kui avaliku korra kaitsjal süüvida teie kooli tarkusevaramusse, äkki nõnda õnnestub mul jõuda müstilise ajaränduri jälile ja see neetud jalgratas omanikule tagastada...”

Professor Ihaäär istus oma kabinetis kõrgel toolil kõrge laua taga ja vaatas Avole mõnekümne sekundi vältel tõsiselt otsa. Ta sõrmed olid sirged ja kahe käe peopesad asetatud püramiidikujuliselt vägagi üleolevasse asendisse. Avol hakkas selle pilgu all nõnda istudes üpris ebamugav.

„Huvitav, mida ta minust mõtleb,” jõudis Avo oma madalal järil niheledes muretsema hakata ja kohendas kõri soonivat lipsu.

Professor Ihaäär lükkas otsustavalt tooli lauast eemale ja tõusis sõnatult püsti. Avogi krahmas laualt oma soni ja tõusis viisakusest jalule. Professor lahkus sõnagi lausumata kabinetist. Avol langes süda saapasäärde – mida see nüüd ometi tähendama pidi? Kas ta ütles midagi valesti? Mõne minuti hämmingu möödudes avanes kabineti uks ja üleni punasesse rietatud range soengu ja sekretäriilmega keskealine naine ütles kõrge nasaalse häälega: „Härra Kärner, palun vabastage kabinet. Professoril on viie minuti pärast uus vastuvõtt ning vahepeal peab ruume tuulutama. Siin on õhk nii paks.” Naine läkski õõtsuval sammul akendeni ja avas need vilunud liigutusega. Avo astus välja.

Tal ei jäänud midagi muud üle kui tagasi tööle lonkida. Soni silmil ja käed sügavalt taskus, ketras ta oma peas üha uuesti ja uuesti oma öeldud lauseid. Kus küll asi valesti läks? Kuidagi ei suutnud ta mõista, millega oli ta suutnud professorit solvata. Ilmselgelt oli ta seda teinud või ei pidanud professor tarvilikuks temasuguse algaja peale oma aega ja hingetõmbeid raisata. Kaua ta seal kabinetis istunud oligi, viis minutit? Kümme? Ja kogu selle aja vältel polnud professor lausunud ühtegi sõna. Äkki oleks pidanud ikkagi üritama raamatukokku pääseda?

„Einoh, mul ei jää muud üle, kui pean internetist midagi leidma. Instituudil oli ka vist oma internetiajakiri, mis see nüüd oligi... Vaimuvalgus? Jah, see ta oligi, peab järele vaatama, ehk on seal midagi ajarännu kohta,” arutles mees endamisi.

Enne majja sisenemist käis Avo läbi lähedalasuvast kohvikust, et endale üks suur kange kohv osta.

Oma kabinetti jõudis ta parasjagu selleks ajaks, kui hakid katustele kogunesid. Kogu linna hakid lendasid igal õhtul seitsme-kaheksa paiku

kõrgete tornmajade ümber ja maandusid siis politseijaoskonna vastas oleva korrusmaja plekk-katusele ning majade ümber kasvavatele kõrgetele kaskedele. Avo armastas vaadata õhtust taevast täis suliseid tegelasi ja jälgida nende lennukaid omavahelisi keskustelusi. Tavaliselt tulidki talle kõige paremad mõtted siis, kui teised olid koju oma naiste ja laste juurde läinud. Majas olid ainult tema, aurav kohv ja väljas... väljas oli kõik muu. Kõik kurjategijad ja kahtluslused ootasid oma järke. Aga Avo oli alati valvel.

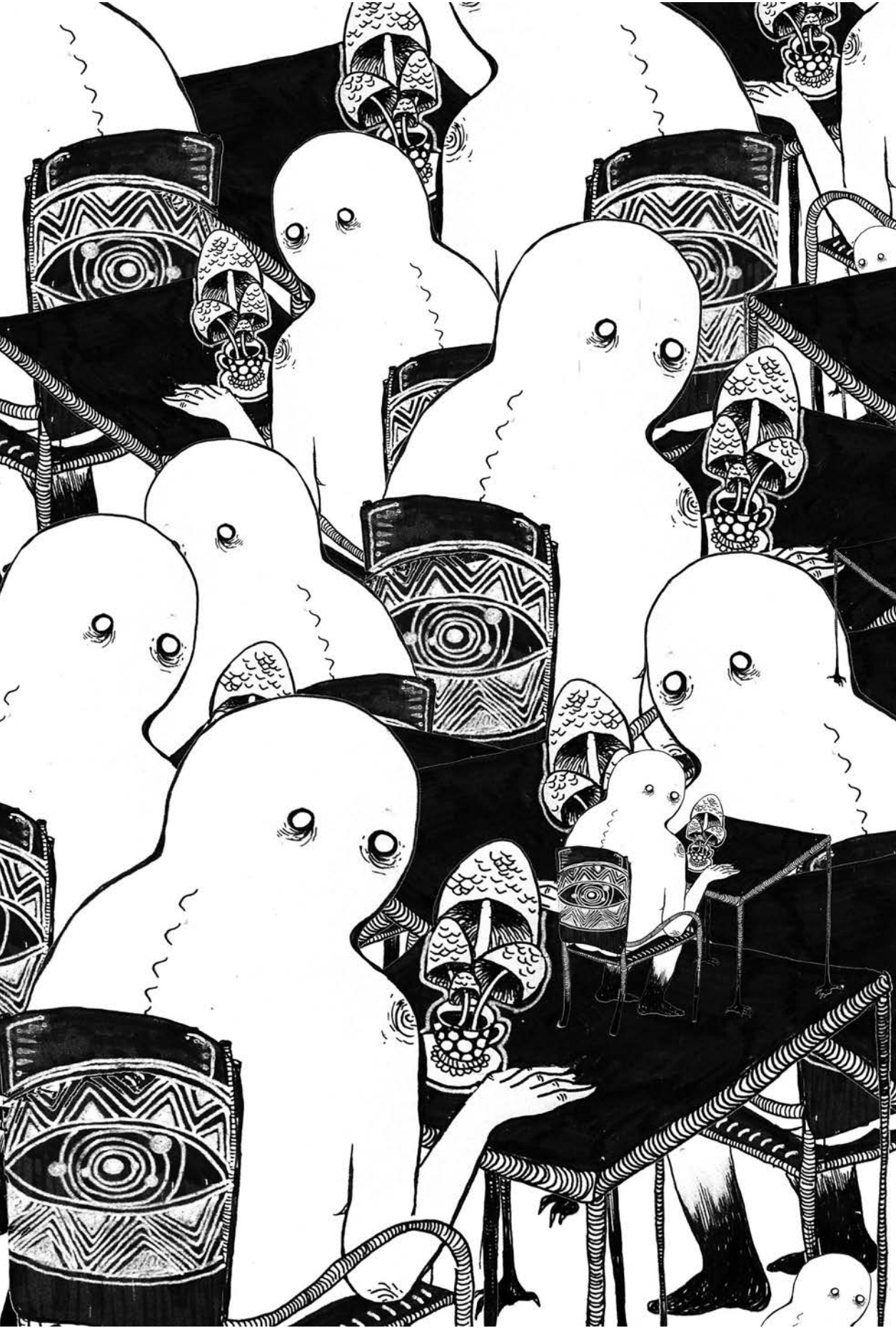
Ta leidis instituudi kodulehelt üles veebiajakirja ja asus seda isukalt sirvima. Jõudnud 2009. aasta kevadise väljaande juurde, pidi Avo endale heast meelest lausa käega vastu otsaesist laksama – erinumber „Ajaränd: selle ajalugu ja tänapäeva võimalused”.

„Jess!” hüüatas Avo ja loksutas kogemata natuke kohvi topsist laua peale. „Nii-nii, vaatame järele...”

„Ajaks rändamine on juba aastatuhandeid vana nähtus, mida kõige valgustatumad inimeste hulgast on aegade algusest peale praktiseerinud. Tegelikuses teatakse sellest väljaspool adeptide ringkondi üsna vähe, sest tegemist võib olla riiklikul tasemel ohtliku tegevusega ja seetõttu on mitmed suurriigid eitanud ka selle olemasolu ammuste aegade unehõlmas, et mitte uudishimulikke kuritööle ahvatleda. Samas võib seda tänapäeval pidada inimõiguste rikkumiseks, et meile maast madalast peale kolmanda silma kasutamist ei õpetata. Veelgi enam, selle olemasolust teavad väga vähesed ja neidki peetakse hulludeks. Tegelikult on teaduslikult tõestatud, et meil on kulmude vahel kolmas silm. See on valgustundlik organ, mida nimetatakse ka käbikheaks. Käbikheha on väike, kõigest mõne millimeetri pikkune, ja kaalub 0,2 grammi. Käbikheha on kõige arenenum enne sugu küpsuse saavutamist, puberteedieas hakkavad närme rakud asenduma sidekoega. Vaid kõrgeenenud aktiivsuse ja pideva harjutamise teel on võimalik käbikheha aktiivse ja funktsioneerivana hoida ka täiskasvanueas. Käbikheha on muu hulgas vastutav meie une, emotsioonide ja immuunsüsteemi töö eest. Käbikheha on ka meie hinge varjupaik ning lüli füüsilise ja vaimse maailma vahel. Just seal peitub ajarännu saladus.”

Avo pidi põnevusest endale põske hammustama, niivõrd rõõmustav ja samaaegselt šokeeriv oli see, mida ta luges. Ta istus totakalt õndsas näoga kuvari ees, vaatas tühjal pilgul kaugusse ja tuhanded mõtted sööstis läbi ta pea. Tema jaoks loksus kõik paika.

„Tõepoolest, ma olen tihti tundnud, et tegelikult olen ma põidla-pikkune ja elan kulmude vahel, kolju sees olevas õõnsuses, ja kogu mu

ülejäänud keha on vaid suur ja kohmakas kest, mida mina, põialpoiss, keeruliste kangide ja vaimujõuga juhtima pean. Tihti, kui mul mõni hea mõte tuleb või midagi kangesti meenutada üritan, läheb mul kulmude vahelt kuumaks! Ma olen siis nimelt oma käbikheha tundnud, ma olen tundnud oma hinge ja vahel võib-olla vihastanudki, hingepõhjani, hahaha! Ma teadsin, et mul on annet, aga et kohe nii, hehee, see võtab käbikheha kohe kõhedaks.” Avo tõmbas higise käega üle leemendava näo ja luges teksti neelates edasi:

„Edasi räägime pineaalportaali avamisest ja ajarännust. Iga inimese füüsilises kehas asub interdimensionaalne portaal, mille aktiveerimisel avaneb meie kolmas silm ja kõik, mida seni pidasite võimatuks, saab võimalikuks. Interdimensionaalse portaali avamine muudab meid multidimensionaalseks ja galaktiline perekond hakkab meiega üha rohkem suhtlema ning nende kohalolek muutub aina tajutavamaks. Lühidalt öeldes, kui sinu teadvus on jõudnud sellisele tasemele, et oled võimeline tajuma oma käbikhehas leiduvat portaali, oled võimeline ka seda avama.”

„Kas olete jõudnud toimikut nr XE-30484 vaadata?” katkestas Sallo ukse vahelt piiludes Avo lugemist.

„Sallo, väga hea, et tulid. Ma olen teinud seoses jalgrattarõõviga suuri edasiminekuid! Plaan on järgmine. Tähendab, kõigepealt tuleb see tüüp üles leida ja siia aruannet kirjutama tuua, sest aruanne on kõige tähtsam. Ja siis, siis järgmisena tuleb too käbikutt viia ajutomograafiasse, et uurida tema erakordselt hästi arenenud käbikheha. Tõenäoliselt on seal mingeid ebanormaalsusi näha.”

„Nii et te ei ole jõudnud seda toimikut veel vaadata,” ohkas seersant.

„Teine variant on muidugi proovida uuesti professor Ihaääre audientsile minna, kuid mulle tundub, et tal ei ole aega tegeleda lihtsurelike energietiliselt jämedakoeliste probleemidega,” mõtles Avo omaette, kui Sallo ära-seletatud näoga, selg ees, uksest välja oli tagurdanud.

Nädala pärast, pettununa selles, et uurimine kuskile ei vii ning et poisid oma tööd korralikult ei tee, otsustas Avo pöörduda taas kõrgemate jõudude ja säravamate ajude poole. Talle tuli meelde, et ta oli näinud professor Ihaääre vastuvõtul käies infotahvlil afišsi, kus Selgeltnägijate Ordu reklaamis oma seltsi ja kutsus uusi organiseerumata oraakleid tutvumisõhtule, mis pidi toimuma just täna.

Kiirustades tõmbas ta selga nagis rippuva mantli, surus pähe veidi vanunud soni ning seadis sammud trollipeatuse poole. Selgeltnägijate Ordu peakorter asus kuskil Mustamäel, Szolnoki ja Vilde tee peatuse

vahelisel tühermaal. Maja asukoht oli mõneti peidetud ja selle suutsid maastikult üles leida vaid asjassepuhendunud ja kunsti valdajad.

Olles sisenenud maja peauksest, pöördus Avo esimese ettejuhtuva inimese poole ja asus, nagu talle omane, ilma pikema sissejuhatusega asja kallale.

„Tähendab, mul on käsil praegu üks keeruline juhtum, mis ei taha kuidagi edasi liikuda. Poistel on muud djeelad, igaühel on üle 25 juhtumi korraga laua peal ja pole midagi teha, pole midagi teha, kiired ajad... Tuli miski ajakorraldaja meile muide eelmine nädal büroosse, ütles, et nüüd, kutid, pange kaustad kappi luku taha, laual tohib korraga olla vaid neli kausta ja enne järgmist kapist võtta ei tohi, kui järjekord laual on lühenenud, kui just midagi väga verist ei juhtu tulema, mis nii-öelda põleb... Nojah, algul poisid küll protesteerisid, et mida pekki, et niigi läheb töö nii vaevaliselt ja miski ei edene ja nüüd pane veel tööd luku taha ka. Aga võta näpust, asjad hakkasidki veidi kiiremini lahenema... Aga mitte sellest ei tahtnud ma rääkida, oodake, kuhu ma nüüd jäingi... Ahjaa! See müstiline juhtum! Tegemist on nimelt mingi kurikaelaga, kes vehkis sisse ühe maastikujalgratta. Kadus täiesti jäljetult, saate aru! No ja siis ma hakkasingi seda uurima, et mismõttes on võimalik, et mingi jalgratas lihtsalt haihtub õhku?! Ma võin võtta miski suvalise mammi X-i, kellel ei ole mingeid kriminaalseid jälgi, kuid sellegipoolest võin ma kohe välja uurida, mis kellaegadel ta tavaliselt oma pinsil järel käib ja mis poodidest ta oma leiva ja piima toob. Aga see tüüp, see tüüp on midagi kahtlast, ma kahtlustan, et tegemist on ajaränduriga! Jah, ei ole siin miskit imestada. Nii ma arvan. Ma olen teinud veidi taustauuringuid ja täitsa imekspandav on näha, kuivõrd detailseid kirjeldusi leiab internetist ajarännu kohta ja seetõttu ei ole üldse imekspandav, et ka mõni suvaline ärandajast põmmpea või jorss võtab kätte ja hakkab ajaränduriks, jah, ega kõik neist ei taha oma andeid mööda kindlaid kanaleid või kraave pidi ajada, paljud neist lasevad oma kaasasündinud annetel ja juurdeõpitud võimetel vabalt metsikute jõgedena meandreeruda ja kurat teab, millised tulemused see endaga kaasa toob. Tähendab, öelge mulle, preili, millal härrased mind vastu võtta saavad?”

„Nad ootavad teid juba kümme minutit, härra Kärner. Astuge edasi,“ sõnas väsinud neidis lillas maani pitskleidis.

Avo kahmas vastuvõtulaualt oma mütsi ja kiirustas osutatud suunas. Viimane asi, mida talle teha meeldis, oli targemaid inimesi enda järel ootama sundida.

„Minu nimi on Avo Kärner ja ma olen kesklinna politsei vanemuurija,” alustas ta kiirustades. „Pöördun teie poole palvega aidata mul üles otsida mees, kes hoiab kõrvale eeluurimisest. Tegemist on üliohtliku kriminaaliga, kes on suutnud seni jääda anonüümseks. Teda ei ole võimalik tabada, teda ei ole näha ei turva- ega kiiruskaamerateest. Ta on varastanud jalgratta ja ma kardan, et see on alles algus. Ma palun teil jääda konfidentsiaalseks, sest tegemist on algusjärgus oleva juhtumiga ning igasugune avalikustamine võiks meie uurimist oluliselt kahjustada. Kuid teie positsiooni arvestades võin selle koha pealt kindlasti rahulik olla,” sõnas Avo kutsikapilgul.

„Käisin eelmine nädal ka professor Ihaääre vastuvõtul, kuid tema ei soovinud või ei suutnud mind aidata. Seetõttu olengi tulnud siia, et ehk suudate teie koos oma imeliste aparaatide ja sisekaemusega mulle teeotsa kätte juhatada, kuhu edasi minna, sest mulle tundub, et olen sattunud tupikteele, ilma et mind oleks ette hoiatanud sellekohane liiklusmärk... Võiksin küll teehaldaja selle eest kohtusse kaevata, kuid, heheh, jätame naljad ja asume asja kallale. Niisiis, kas saate mind aidata?”

Avo juhiti aulast, kuhu oli kogunenud palju inimesi, edasi põõningule, kus keset tuvisid ja kalki tuuletõmbust seisis üks karge kristallkuul. Ilma klaasideta akendest oli näha vana kinohoonet ja kaheksakorruselisi punasest kivist ühiselamuid. Avo juhiti kristallkuuli ette. Mees mõtles, kas on sobilik oma soni pähe panna – teised olid kõik katmata peadega, aga tornis ulus kõle tuul ja Avo pea kippus valutama. Enda viisakust kirudes toppis Avo soni närviliselt kuuetaskusse, kuid otsustas, et labakud on igati okei. Kihnu troimustrilised labakud käes, lähenes ta aukartust äratavale sinisele kristallkuulile ning asus sellesse jõllitama.

„Huvitav, kas ma silmi võin pilgutada?” mõtles Avo ja pilgutas igaks juhuks nii vähe kui võimalik. Alguses ei näinud ta selles sinises meres midagi muud peale enda peegelduse ning tal hakkasid silmad suurest pingutusest juba vett jooksuma ja pilt hägustuma. Äkitselt torkas talle pähe, et keegi polnud andnud talle käsklust kuuli vaatama hakata ja võib-olla tahavad nad tema kulul lihtsalt nalja teha. Avo pööras pea härraste poole, suurest pingutusest valla pääsenud pisarad jooksid mööda nägu alla ja kipitasid kergelt ta punetavatel põskedel. Avo üritas žestikuleerides küsida, kas ta võib kuuli kasutada, millele ta arvas saavat lubava vastuse ning jätkas. Ja siis! Siis hakkas pilt tumenema ja Avo kummardus üsna kristalli kohale, et selgemalt näha. Äkitselt vaatas ta üle õla ja üks härrastest oli ilmunud tema selja taha ja koogutas samuti kristalli kohale. „Ah, see olete teie!” pahvatas

Avo. „Ma mõtlesin juba, et ma midagi juba nägema hakkasin, palun liikuge valguse eest ära, ma ei näe niimoodi midagi,” palus ta alandlikult.

„Kristallkuul ei vaja välise valguse abi. Kui ta soovib teile midagi avaldada, teeb ta seda seesmise valguse-varju mängu abil,” ütles mees varjudesse taganedes. Avo pööras pilgu tagasi eesseisvale kristallkuulile ja süvenes hammaste plaginaga võideldes taas kristallkuuli udusse. Tõepoolest! Vari, mille Avo meelest oli heitnud vestluskaaslane, oli endiselt alles ja muutis tasahilju kuju.

„Keskenduge nüüd sellele, mida te näete ja las see avaneb te silme all nagu lilleõis. Kristallkuuli vaatamine on sarnane optiliste vigurpiltide vaatamisega, kus te algul ei näe midagi, kuid mida rohkem keskendute, seda paremini hakkate nägema erinevaid kujundeid. Kristallkuul on tegelikult pelgalt abivahendiks transilaadse seisundi esilekutsumisel ja õigupoolest ei näe te kuulis midagi uut, vaid toote oma alateadvuse lained virvendusena veepinnale, kus neid on võimalik näha, lugeda ja tõlgendada,” sõnas selgeltnägija rahulikult häälel.

Avo keskendus, keskendus nii hoolega, et kõrvus hakkas pinisema. Vahepeal hajunud tume vari hakkas taas kuju võtma ning Avo üritas esialgu mitte hinnanguid anda, vaid üha sügavamale vaadata. Mööduisid minutid.

„Härra Kärner, teie vastuvõtuaeg on läbi saamas. Usun, et räägin tõtt, kui väidan, et täna ei toimunud teie juurdluses olulisi edasiminekuid. Ma vaatlesin siin teid, kui siin seisite ja keskenduda püüdsite, ning mulle tundub, et teie bioenergeetilised kanalid on blokeeritud ning see muudab teie pilgu ähmaseks. Kahjuks ei saa meie teid rohkem aidata,” sõnas teine selgeltnägija, „tegelege iseendaga, arendage oma sisekaemust, mõistke iseennast, selleks, et saaksite mõista enda ümber toimuvat ja seda ette aimata.”

Avo tänas ja lahkus. Ta teadis täpselt, mida ta tegema peab.

Ta oli nimelt veendunud, et tema kolmas silm oli avanemas ja käbi-keha erakordselt aktiivne. Ja kui suur oli Avo õnn, kui ta leidiski Tallinna linna telefonikataloogist alajaotuse „Esoteerika ja paranormalia” alt lisaks kaardimooridele ja mustlastele ka Keha ja Meele Süvaarengu Instituudi kuulutuse, milles teatati, et algaval õppeaastal oodatakse kooli sisseastumiskatsetele uusi bioenergeetika- ja esoteerikahuvilisi täiskasvanud inimesi. „Just sellist võimalust olen ma ammu oodanud,” rõõmustas Avo ja registreeris end sisseastumiskatsetele.

Enne õpingute alustamist tuli läbida piinarikas ja mõneti piinlik katseperiood, mille käigus toimus õpilaskandidaadi aura pildistamine ja selle analüüs. Tšakrate energiatasemete uurimiseks oli vastuvõtu kõrvalruumi

üles seatud hiiglasuur kompuuter, mis keerulise tehnoloogia abil inimese bioandmeid analüüsis. Kompuuter sülgas pärast arvutuste lahenduseni jõudmist välja pika paberilindi, mille uurija kausta vahele pistis.

„Võite riidesse panna,” ütles kõhetu mees Avole, kes aluspükste väel suures masinaruumis lõdises, „ootame teid kõrvaltoas.”

Järgmisena tuli Avol lamada roosipuust lavatsil, silmadel sinisest siid-rätikust side. Tema kohale juhiti hiiglasuur pendel, mis ähvardava hooga mehe kohal edasi-tagasi liikudes õhku löikas ja Avo bioenergiat mõötis. Samal ajal esitati Avole hulk küsimusi.

Viimaks kuulis ta läbi rütmilise pendlivihina üht mehehäält ütlemas: „Väga huvitav, tõesti vä-ga huvitav. Võite riidesse panna, nr 9.”

Kui Avo lõpuks oma koha vastuvõturuumi ootesaalis sisse võttis, leidis ta enda käeseljale kirjutatud numbri 9. Politseinik oli koolis käinud ja tundis numbreid küll, seetõttu võttis ta istet nr 8 (üpris ohutu väljanägemisega vanadaam) ja nr 10 (tumedasse riidetatud sarvraamidega koolieelik) vahel. Vanadaam naeratas oma valehammastega väga sõbralikult ning väristas tervituseks kergelt käimisraami. Võib-olla tahtis vanadaam mehe kätt suruda, kuid mõtles siis viimasel hetkel ringi ning tugevdas lihtsalt raami ümber haaret, et mitte asjatuid liigutusi tehes lolliks jääda. Avo naeratas vastu, kuid ta sisetunne ütles talle, et naise hallid glaukoomised silmad ei olnud just kuigi sõbralikud ja ta pöördus igaks juhuks nr 10 poole.

„Kas sa, poiss, veidi noor ei ole, et Süvaarengu Instituuti sisse astuda?” küsis Avo nr 10-lt. Nr 10 lükkas käeseljaga rasked prillid ninajuurele ning hakkas naerma: „Minuga juhtub seda tihti, alles eile küsiti mult Kaubamajas õlut ostes dokumenti!” ütleb koolieelik kätega elavalt žestikuleerides.

„Noh, mina oleksin seda samuti müüja asemel teinud. Sa oled ju puha koolieelik! Või käid juba algkoolis?” küsis Avo (nr 9) edasi.

„Või et algkoolis!” hüüatas poiss veelgi elavamalt žestikuleerides. „Ma olen lõpetanud Tartu Kõrgema Usuteadusliku Seminari doktorikraadiga!”

„Aga vabanda ometi, kuidas on see võimalik?” ei saanud Avo aru. „Kui vana sa siis ometi oled?”

„Ma olen 40-aastane, kui te seda just nii väga teada tahate. Minu ekstra-sensoorsed võimed on mind aga nooruslikuna hoidnud, ma olen väliselt täpselt samasugune kui siis, kui ma oma anded avastasin. Ma praktiseerin igal hommikul ka näolihaste joogat. Näete, kui pikalt ma suudan oma keelt välja ajada. Ja kunagi ei ole kurk haige!”

„Jajah, või et ekstrasens! Ja kohe nii värske näete välja!” ütles Avo veidi niheledes ja ukse poole kiigates ja lisas omaette: „Tjah.” Avo mõtles

endamisi, et küll on maailmas alles kummalisi asju, millest tema seni mitte midagi ei teadnud. Nagu näiteks aurapildistamine või näolihaste jooga.

„Ma loodan, et mu kanalid nii blokeerunud pole, et mind kooli sisse ei võeta,” ohkas Avo endamisi.

„Nr 8!” hüüti ükselt ja vanadaam tõusis kärmelt püsti, kuid siis justkui taas tajudes, et ta on vana naine, hakkas ta vaevaliselt käimisraami enda ees lükates ukse poole komberdama. Kleit oli vaesel naisel ühe koha peal nihelemisest kuidagi viltu kiskunud ja põlvedeni ulatava kleidiääre alt paistsid põlveni ulatuvad pruunid sukad. Sukki üleval hoidvad kummid soonisid sinisekirjusid jalgu, kui naine paljajalu vaevalisi samme tehes uksele üha lähemale jõudis. Pärast poolt tundi ukse taga konutamist hüüti lõpuks ükselt: „Nr 9!”

Ja niimoodi jäigi mu jalgratas kadunuks.

Langenuid tähtaeg

tähtajad tähtajad
kuhu lendate
komeedina
põleva leegliga
lendate
tähtsad asjad pagasis
ei tule tagasi
langete
võõrastesse diivanitesse
taevased kehad
potsti nagu õunad
ja nii ingellikult
meelitate välja ajast-ruumist
nüüd kus aeg on juba langenuid
pohh
parasvöö ja põhjanaba alla
horisondi taha
maandunud
pöördun
keset tuba
virvendad
mõnda aega
ja mul hakkab paha

MARI PIHL

this thing of darkness

see pimeduseasi
see on meie kõigi südameasi
asi mida hoida ja hellitada
nagu merisiga
ta nõudlikult ruigab kas kuuled
või kas näed
näppugi suhu pista
porgandit ja mustikasiirupit
ja julgust pimedusele pai teha
märkamise asi ka see asi
see pimeduseasi

aedlinnaku-aegu

koerte haukumisest ja muruniidukite urinast
rõsked käänulised tänavad
käin ringi mööda aedlinnakut
nagu su südamesoppides
nii et süda on paha
ja jääb ülepea seisma
iga haugatuse peale

aialippide pojengipuhmaste nende hammaste taga
on elundkonnad ja organismid ses samas rõskuses
värske erkroheline rohujuure tasandil
kannatamas samamoodi nagu me kõik
tuksumas nagu sina ja mina

aga mu rahutult jalutav keha
patseerib su vereringest
mingiaeg minema

Solveigi pobinad

jah, me suhtleme veel
rööbiti
ma räägin temaga ja saan vastuseid
kui tuul puhub sealtpoolt
täiesti tundmatust ilmakaarest
ütleks, et paralleelreaalsusest
kuhu mina kunagi ei pääse vist

katsu sa väikene tüdruk hüpata ühelt rööpalt teisele
jalad ei ole nii pikad
saada võib aiai
ja õliseks kleit

võib-olla kunagi
kui oled suur

näe lind! näe rong! näe...

jah, me suhtleme veel
suhtlustasandid omalaadsel kujul
mitte küll morse ega pi-keeles
aga lugeda peab oskama
õhust haarama
need lendlehed oled ju sina
sind ma tunnen
see maja on su mõtete välispind
näiteks

eks kohtume peagi
kui raudteelane rööpad ristuma seab
kuigi juba olemegi koos
siin!
(näitab nimetissõrmega meelegohale)

seksound / süntees

pehmed sündisaunidid
pehme nagu su nahk
nagu su peaaegu hingetu keha
nagu peata olen nagu peaga mõeldes tunduks see tobe
ja sooviks peita nii pea kui sinu padja alla a la
ei oleks hingamist ei oleks pead ei oleks
pehmust ega sooja enam sust õhkumas
hingan neid saunde arutult suurte sõõmudega
nad sahisevad nagu linad nagu
sünteesitika nahatu keha ligi
nagu naha all

KRISTJAN MÜÜRSEPP

ilmutus

ühel higrõskel ööl
täitsa tasa
tuli värvusmaastik
naeratades
kardinate tagant

tal oli kitsad huuled
ja teravalt voolavad silmad
mille ripsmetelt
tilkus kaua-kaua lund

*

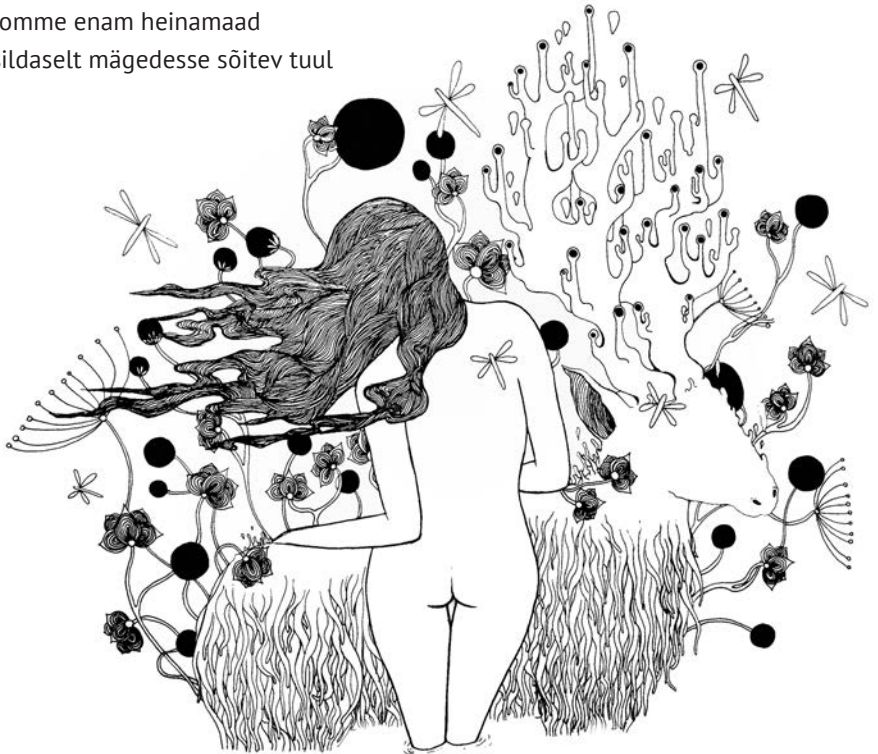
ma tahaks küsida viimaselt
hämarikuhaldjalt
kas ta mäletab viimast poissi
põhjata jõe kohal maagiliselt jalgu kõlgutamas

ja kas ta mäletab seda tühjust mis avanes
kui kõrsikute krabin oli vaiksem
ritsikate viulist

ja kui see viiul kaebles terve öö
ja vees pahises mõni üksik latern

kas ta mäletab metsa lõhna
varjude lõhna
ja tuulevaikuse kurttumust

kas ta mäletab kui vaatasime aknast välja
kuidas kuldne helk heintelt kadus
leegitsedes nii häbelikus tules
nii lõplikult
et me teadsime
pole homme enam heinamaad
on üksildaselt mägedesse sõitev tuul

*

mu pea on täis muda
ja sõrmed ei liigu ei hinga
kui kirjutan ägisevaid riime
mis kriuksuvad vabriku tänava
vanade majade
uste
moodi

nad on tursunud
ei verest ei valust –
sopast
mis küünte alla on kogunend
nii nagu vaikivad kujundid
kivist taotud
kiriku taha peidetud

ma ei ole müütiline zoltan kreekast
võin seda öelda sirge seljaga
millel looklevad ussid
olen goetheliku tagatoa märkmiku
väljarebitud leht
mille niigi olematu nägu
muutub koos päikese suunaga

LAURA KUMPAS

Niederöblarn on väike külake Austrias Steiermarki piirkonnas, kus 596 elaniku kõrval häirivad valitsevat vaikust vaid aeg-ajalt õhku tõusvad purilennukid. Majad on seal uhked, ainult et inimesi on harva näha, suhtlust nagu ei toimuks, aetakse privaatset enda asja. Rahulik ja tühjalt täis. Suurimaks silmarõõmuks on seal muidugi mäed, millest üks on lausa erakordselt ilus. Ronisin üle küngaste ja mägede, et seda erinevate nurkade alt vaadata, rõõm oli suur.

KOHAVAIM

Intervjuu Tõnis Viluga

KUTSUB

Maarja Pärtna

INIMESE

VÄLJA

Maikuus ilmus Värske Raamatu sarjas Tõnis Vilu debüütluulekogu „Oh seda päikest”. Vestlesime Tõnisega tema raamatu tagamaadest – autoritest, kellele kogumikus viidatud on, ning kohtadest, millele ta luule toetub. Ent juttu tuleb ka ümbritseva kirjanduselu tähendusest, inimese ja elukeskkonna vastastikusest suhtest ning sellest raskesti sõnastatavast nähtusest, mida nimetatakse kohavaimuks.

Alustaksin päris algusest. Sinu luulekogu „Oh seda päikest” juhatavad sisse kaks tsitaati, esimene neist on Robinson Jeffersilt: *Would you be glad to be free? I think you will never / Be glad again, so kneaded with human flesh, so humbled and changed.* Mida see tsitaat sinu jaoks tähendab?

Jeffersi tsitaat on pärit luuletusest „Subjected Earth” („Allaheidetud maa”). See *you*, kelle poole Jeffers küsimusega pöördub, on loodus. Selles tsitaadis on omamoodi pinge inimese ja looduse vahel – ning ühtlasi on selles ka teatav kurbus. Jeffers küsib sisuliselt seda, kas loodusel oleks ilma inimeseta parem, kas inimeseta olemine teeks looduse vabaks? Inimese ja looduse vastandamist või dihhotoomiat leidub Jeffersi luules üpris palju, aga valitud tsitaadis on mingi hoopis teistsugune pinge. Jeffersi puhul on minu jaoks sümpaatne olnud,

et ta püüab inimsust ületada, see aga ei tähenda tema puhul mitte ebainimlikuks muutumist, vaid seda, et inimene justkui nihutaks oma keset rohkem looduse poole.

Sinu luulet iseloomustabki minu meelest asjaolu, et selle raskuskese ei ole inimsuhetel. Selles punktis lähed sa noore luule peavoolust ka lahku. Ent samas ei mõju sa ei ebaisikulise ega ka mitteisiklikuna: sind näib huvitavat eelkõige see, milline on inimese ja tema elukeskkonna vahekord – ning sellel vahekorral näib sinu jaoks olevat väga isiklik tähendus.

Jah, pigem on oluline see, kuidas inimene end positsioneerib oma elukeskkonna suhtes. Kuid on ka tõsi, et mulle ei istu väga draama. Esiteks draama kui konfliktide või suhteripärade läbikirjutamine – just luules ja võib-olla just praegu. Proosa kujul on draama ehk kuidagi loomulikum. Ning teiseks ei istu mulle eriti ka esimese isiku, oma minahääle dramatiseerimine. Ma ei ütle, et see ei ole üldse oluline ja et nii ei peaks luuletama, vaid et ma ise ei pea sellest kirjutamist enda jaoks oluliseks. Mulle ei ole enam väga oluline luuletada, et mul on nii ja naa ja sellised probleemid või et mind ei näinud ega tundnud keegi – neid asju juhtub inimese elus kogu aeg...

Tahan rõhutada, et sellest ei peaks järeldama, nagu oleksin kuidagi inimestevastane või antisotsiaalne – vastupidi, pean empaatiavõimet väga oluliseks. Kuid luules huvitab mind rohkem kohalikele ja kohaspetsiifilistele küsimustele tähelepanu juhtimine, endast väljapoole vaatamine ja sealjuures vaatamine ka väljapoole „mind”, „sind” ja ka võib-olla kogu sotsiaalset ringi. Luulekogus endas on parasjagu „mind” veel alles, kuid uuemates tekstides on „mina” sageli ka grammatiliselt kadunud. Vähemalt praeguseks. Kirjutangi rohkem

ümbritsevast. Ilmselt on Jeffers ja jaapani luuletaja Saigyō mulle sellise nägemisviisi võimalikkust näidanud. Aga samas on ju selge, et ei saa otsekohe subjektipõhiselt luulelt puhtalt objektipõhisele üle minna, isiklikkust ei saa luulest taandada, kuni veel on mina (Saigyō näiteks võib olla vägagi isiklik). Kuid saab näidata, et miski muu on võimalik – et on võimalik mingitele piiridele minna, näha teistsuguse elu varjundeid, vahevärve... Usun, et luule aitab sellele valgust heita. Vähemalt võiks.

Teine tsitaat raamatu alguses kuulub Aleksander Suumanile: *Ükski oks ei pröksu. / Puulehed isegi ei kõhise.* Kui neid tsitaate koos lugeda, siis võib tekkida tunne, justkui oleks su raamatul teatav eellugu – et need väljavõtted häälestavad mitte ainult järgnevatele luuletustele, vaid ka mingile sündmusele või muutusele, mis on enne seda luulet juba ära olnud.

Selle kohta võib öelda, et see on justkui kollektiivne marker või mälu, mis meil sees on – kuhu me jõudnud oleme oma ökoteemadega. Üleüldine skepsis või masendus, millega ma mingis mõttes kaasa lähen, ja „Oh seda päikest” on kohati sellest soonest kantud. Ma ei taha inimest ja loodust vastandada, nagu üldine roheline skepsis seda teeb. Aga kohati aitab see sapp inimestes midagi ehk lahti raputada. Kunagi kuulsin sellist sõna nagu „ökofašism”. Kui ma õigesti aru saan, siis sellise vaate aluspõhjaks on mõte, et maailm oleks inimeseta parem koht. Nii ma ei arva. Olen küll seda meelt, et tänapäeva inimene on oma keskkonnast kurval moel lahku kasvanud, kellelgi pole aega enam ümberringi vaadata, näha... Seetõttu ehk võikski miski neid inimesi torkida – see roheline sapp. Aga sellega ei saa liiale minna. Inimene on looduse osa, elul on tuhandeid erinevaid värve. Kõik tahab elada, mitte ainult sina. Ökofašistile võiks öelda, et jah, kõik tahab elada, aga tegelikult tahad ka sina elada.

Aleksander Suuman on sulle ka kuidagi eriliselt oluline?

Suuman oli luules mu esimene avastus. Ei mäleta enam täpselt, millal teda esimest korda lugesin, aga see võis olla natuke enne teismeiga. Tema „Kaunis on kummaline” oli meil kodus riiulil ja seda lugedes oli mul esimest korda tunne, et luulet annab lugeda – et see ongi luule. Luuletama hakkasin palju hiljem, ligikaudu kahekümneselt. Koolis meil väga palju luulet ei õpetatud, meie kirjandusõpetaja (keda pean siiamani Õpetajaks suure tähega – tema viis mind kirjanduse juurde, sinna, kus praegu olen), oli rohkem „proosainimene” ja minu loomingulised väljundid olid koolis pigem kirjandid või esseed. Õpetaja andis ses suhtes vabad käed ja võib-olla oli neis kirjandites rohkem luulet kui kavakindlat teemaarendust. Selle eest olen talle väga tänulik.

Suumani kohta sain alles hiljem teada, et ta on minu kodupaiga, Väike-Maarja lähedalt Simuna kandist pärit. Siis tajusin ka tema kohaläheduse ära. See oli väga kodune tunne. Kui ma teda veidi vanemana üle lugesin (ja loen siiani aeg-ajalt üle), siis õpetas ta mulle juba midagi luule enese kohta: aga mitte stiili või poeetikat, vaid seda, kui mitmekihiline

*Hea luuletus
seisab enamasti
ikkagi omaenda
selgroo najal
püsti.*

saab selgus olla. Tal on väga selge ja täpne sõna ja vahepeal võib öelda, et see on isegi liiga lihtne, aga samas – see toimib kuidagi. Selles mõttes avas ta mulle luules täiesti uued maastikud. Muidugi ka huumor – et ei pea olema väga tõsine kogu aeg. Ning iroonia – aga see ei ole see peamine osa, mille ma Suumanilt kaasa võtan. Loodus, koht, elu tuleb sealt kaasa, kõigis oma värvides.

Seega Suuman on sulle mõju avaldanud?

Mingis mõttes on ta selline vanaisa-kuju. Aga neid on teisigi: Hemingway, Bukowski, Masing... Ma ei ütleks, et see oleks mingisugune mõjuuäng või midagi taolist, vaid vastupidi – pigem ääretu rõõm nendest luuletajatest. Ja kuigi nad olid omal ajal kirjutades noored, siis minu jaoks on nad sellised hallid vanad mehed, toredad kujud, kes tegid midagi ägedat. Ma ei vaata nende poole sellise pilguga, et tahaks neid kuidagi ületada või nende stiili ahvida. Ma ei näe sellisel ajal üldse mõtet. Liigun mingis teises suunas, mida vist isegi päris selgelt veel ei tea – ja kas ongi vaja nii konkreetselt teada. Kuid need vanaisa-kujud on vahepeal mingit tunnetust andnud ja see ei pruugi ega peagi üldse minu kirjutistest välja tulema.

Intertekstuaalsust näen rohkem huvitava vürtsina, mingite seostena, mis avastajale uusi hargnevusi avavad. Hea luuletus seisab enamasti ikkagi omaenda selgroo najal püsti.

See on siis see tunne, et sul on luules kaaslaseid. Aga kui nende kaaslaste peale veel mõelda, siis kes nad täpselt on? On nad pigem autorid, keda sa lugenud oled, või inimesed, keda sa oled kohanud? Või konkreetselt – kas sa pead vahetult ümbritsevat kirjanduselu enda jaoks loominguks vajalikuks?

Pigem autorid, keda lugenud olen. Kirjanduselus sotsiaalselt sees olemine on selles mõttes oluline,

et see tekitab mõtteid. Võib-olla jääks päris eraklikult elades tõesti ilma mõnest impulsist, mille just suhtlemine teise kirjanikuga annab. Aga ma ise eelistan samas ikkagi pigem raamatuga kahekesi olemist, niimoodi tuleb rohkem kaasa. Kui neid kahte asja võrrelda, siis näiteks luuleüritustel tajun küll afektiivselt mingit seostes olemist, aga tekstid ei jäta mulle nii sügavat muljet kui siis, kui loen raamatut. Seltskonnas väsin palju kiiremini.

Kas sõnaline täpsus on sulle oluline? Suumani puhul mainisid seda.

Suuman taotles seda teadlikult, ta töötas oma luuletustega järjepidevalt. Sageli kirjutas ta oma luuletusi ümber, aja möödudes tihti kärpis neid lühemaks. Kärpimine on mu jaoks oluline, aga see protsess toimub mul teistmoodi. Olen pigem intuiitiivne kirjutaja – mingid eesmärgid, suundumused või mõtted on luuletust kirjutades üsnagi ette olemas, aga samas mulle meeldib, kui asjad hakkavad kirjutamise käigus ise muutuma. Selles mõttes usaldan kõhutunnet. Või siis ei usalda kõhutunnet – aga kasutan seda ikkagi.

Kui palju sa enda tekste toimetad? Mul näiteks võib olla hästi pikk toimetamisperiood, mille käigus tekst väga tugevalt muutub, enne kui tunnen ära, et ta on valmis saanud.

Minu jaoks on luuletus rohkem ikkagi nagu hetk – ma kirjutan ta ära võrdlemisi väheste muudatustega. Parandused tekivad jooksvalt, mõttevooluga ühes. Pärast seda meeldib mulle ta mõneks ajaks rahule jätta ning seejärel kunagi selle juurde tagasi tulla. Siis ongi see hetk, kui kärpima hakkab. Luuletuse kärpimine on nagu õunapuu kärpimine – teatud oksad lõigatakse ära ja puu elumahlad liiguvad suurema jõuga hoopis teistesse kohtadesse ja siis kasvavad juba teistsugused õunad. Luule on nii intensiivne asi, et ma sisemiselt ei suuda ühte teksti väga kaua kirjutada. Luuletus tuleb justkui punktina välja ning sealt võivad tekkida igasugused hargnemised, aga seda hargnemist pidevalt alal hoida on raske. Loodetavasti hoiavad luuletused nende lugemisel seda ise alal.

Pigem kirjutan heas hoos mitu erinevat punktikest järjepanu ja vaatan kõrvalt, kuidas hargnemised üksteisest plahvatavad ja üksteisega löikuvad, põimuvad.

Su luulekogus korduvad aia-, metsa- ja merekujudid. Kas nende universaalide taga on sinu jaoks ka mõned konkreetset kohad? Üks luuletus on pühendatud näiteks mere ääres asuvalle Vainupea külale.

Lugejale on nad esmajoones muidugi kujundid. Kuid kirjutades on mul tavaliselt silme ees ikkagi konkreetset kohad, kui ma kirjutan aed, mets või meri. Need on minu paigamälu tähised – loodusobjektid, mis aitavad paigamälul kesta ja süveneda.

Mul on kaks kodukohta, Väike-Maarja ja Vainupea. Väike-Maarjas olen sündinud, suurema osa ajast üles kasvanud, õppinud. Sealne aed ja eriti tamm on mulle väga olulised – nad justkui kinnitavad mulle, et maailm on olemas, et on roheliste lehtede sahin, et on jasmiinilõhn suve alguses. Nad jäävad minuga alatiseks ja hea on nende juurde tagasi tulla. Vainupeaga on sama lugu, sealgi olen osa oma elust üles kasvanud, selle loodusega Lahemaa rahvusparki ääres. Seal on jällegi hästi olulisi kohti, mis on saanud sisemaastikeks ja minu sisemus on saanud välise maastiku osaks kasvõi läbi hingamise. Näiteks Surnud Mänd – kutsun teda suurte esitähedega, sest see „salajane” puu on muutunud mulle väga suureks märgiks – on üheks selliseks kohaks, kus olnu, olev ja tulev on järsku nii selgelt ühes punktis. Ühelt poolt kinnitab see koht maailma olemasolu. Seal on tunne, et kõik on päriselt ja see koht on vankumatult püsiv väärtus. Teiselt poolt on selles kohas äärmine avatus kõigele, avatus kõiksugustele muutumistele ja moondumistele – see lähedaloleva mere pidev voogamine oleks nagu elu ise. Need on need kohad, kus ma kõige iseenesestmõistetavuse ja samas ähmaste vahevärvidega ütlen jaa. Jaa.

Mida tähendab sinu jaoks *genius loci*, paigavaim?

Eks ta enamvähem seda tähendabki, mida just ütlesin. Kuid sellele lisandub mingisugune kollektiivne mõõde. „Kollektiivi” alla ei kuulu ainult inimesed – need, kes on selles kohas elanud, üritanud mõista, mis maailm enesega toob, mida ta tähendab, on püüdnud näha kogu seda „kultuuri”, mis asjades peitub –, vaid ka n-ö asjad, taimed, kõik, mis on elus. Ja „kollektiiv” ei ole kollektsioon, see on ikkagi mingisugune koosolu ja avatuse vaim, mis on enamat kui ainult osade summa. Paigavaim on see, mis minu jaoks seda kõike võimaldab. Kui see ära võtta, siis jääb järele vaid enesesse kapseldumine, kõige elulise endast väljasurumine – pidetus.

Ma usun, et kohalolekut on võimalik saavutada. Tavaliselt sünnitakse maailma teatud paigas ja heal juhul saab seda nimetada koduks, aga olen veendunud, et ka koht saab pärastpoole inimesse igas eas sisse kasvada, kui see inimene on selleks piisavalt avatud meelega. Sest koht on alati valmis kohtamiseks. Koht võib sinuga kohe samastuda ja samastumine on nagu kellegi naha alla minek, see on justkui kaastunne ise. Samastumine ei toimu otseselt identiteedi põhjalt, see on midagi enamat kui rõivad või lipuvärv või suure rahvamassi ühtsustunne. Võib öelda, et koht on alati valmis samastumiseks, saamata kellelegi teisikuks, klooniks. See on siis, kui lõhkeb igasugune mull sinu ja juba alati avali oleva paiga vahel.

Mainid enda luuletustes selliseid muusikastiile nagu soul ja funk. Kas afroameerika muusikal on sinu jaoks eriline tähendus?

Üldiselt ma ei ole eriti rütmiline luuletaja, vähemalt enda teada. Kui rütm tuleb, siis kuidagi loomulikult. Näiteks jamb jms ei tule mul iseenesest – väga kindlajooneline meetrum

*Mõni biit meenutab
lagunenud talu
sarikaid, mullaseid
käsi, taimede
võrsumisi...
Ma ei tea, miks
see nii on.*

on tänapäeval sageli muutunud nagu väikseks kommentaari-
riks kirjandusajaloole, mis võib iseenesest ka huvitav olla.
Aga afroameerika muusika on eriline küll, näiteks jazzil on
mu elus päris suur osa. Funk pole jazzist kaugel. See paneb
mu alati käima, puudutab mingeid elulisi jooni minus, on
üks elujaatuse osa – või see, mis elujaatust kuidagi esile toob.
Aga selleks võib olla ju ükskõik missugune muusika, mis ini-
mest nõnda puudutab. Mul juhtus see afroameerika muusi-
kaga. See ei tähenda, et ma päevad läbi ainult seda kuulangi.
Ei, mul on päris lai muusikaline maitse. Funk lihtsalt võtab
mingi elutunnetuse mu jaoks kokku. Ja miskipärast on haka-
nud tekitama kõiksugu veidraid assotsiatsioone, mida hetkel
isegi rahuldavalt seletada ei suuda – mõni biit meenutab lagu-
nenud talu sarikaid, mullaseid käsi, taimede võrsumisi... Ma
ei tea, miks see nii on. Mõnda asja ei saagi väga proosaliselt
lahti seletada. Kuid kui mõnele nähtusele pole mingit mõis-
tuspärast seletust, siis see ei tähenda, et assotsiatsioonil poleks
väärtust. Afroameerika elutunnetus iseenesest on ju võib-olla
meist vaimselt kaugel, kuid muusika (sealhulgas jazz, soul ja
funk) ongi ehk see, mis selle meile ligipääsetavaks muudab.
Ja sealt punktist saab väga kergesti ajalisel tagasi rännata
Aafrikasse ja sealne muusika on juba täiesti omaette teema...

Kui püüaksin kirjeldada, millisena su keeletunnetus end debüütkogumikus näitab, siis ütlesin, et seda kannab justkui mõnu keele enese kogemisest. Võiks isegi öelda, et su luulekeel meenutab sedasama merelist voogamist, millest sa varem kõnelesid.

Mul on ilmselt raske seda keeletunnetust niimoodi selgelt vaadata, sest puudub vajalik distants – olen selle sees. Aga võib küll öelda, et tajun keelt voogamisena. Ma pole väga keelemänguline kirjutaja, ma ei mängi keele piiridel ega keeles eneses nii hullult ja meelega kui mõned teised luuletajad – eesti kirjanduses oli ja on üks kõige suurematest sellistest mängijatest kindlasti Artur Alliksaar.

Pigem võib öelda, et minu jaoks pole keel pelgalt informatsiooni või mingi konkreetse mõtte edastamise vahend (sellega ei taha ma öelda, et mõte pole mulle oluline – suurema osa ajast tahan ikkagi midagi lugejale edastada, teda n-ö mõtlema panna). Keel kuulub rohkem elamisega ühte, elujaatusega ühte. Näiteks meeldib mulle näha sõnu ja seda, kuidas nad üksteisele järgnevad, miks nad on just sellised ja mis juhtub näiteks siis, kui miski läheb nihu, jääb poole pealt õhku või lihtsalt nihkub vähehaaval kuhugi sinna, kuhu sõna enam naljalt ei eksi – kohta, kus avaneb mingi müstiline mõõde... Sõna – kirja tähenduses – ei ole mu jaoks elust lahus, ta on ise ka nagu elusolend. Pisikesest seemnest võib idanema hakata väike porgand või võimas puu või... Nii on ka keelega. Kuidagi väga hea on vaadata, kuidas ta end liigutab, kas või lihtsalt päikese käes ja päikese poole. Või ajab juured hästi sügavale inimteadvusse, võib-olla ka loodusteadvusse, biosfääri... See võib ehk juba kõlada natuke nagu unistamisena, aga see on miski, mis paneb mõtted niivõrd huvitavates suundades liikuma ja puudutab väga sügavalt. Keel aitab elada, kõige laiemas mõttes.

MARTIN VABAT

Nihil novi sub sole

Kõik on ammu kirjas
meredes ja maas

On vaja vaid kuulatada
On vaja vaid mäletada

ülemmälu
ülemheli

Maailma ei mahu enam väljamõtlemist
uuendamist ega läbimurdmist

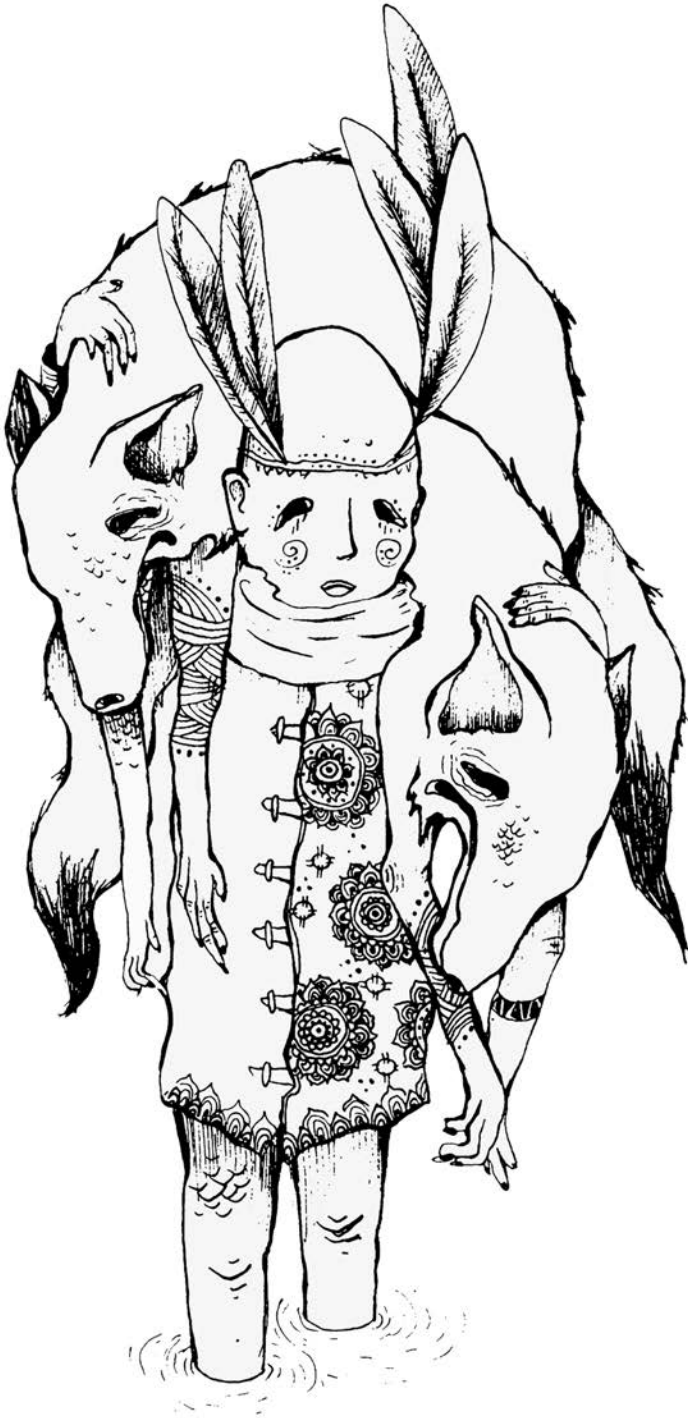
Paar vana sõna aga mahub küll
et korrata et võnkuda

Neid ei pühi keegi
maha kokku ega ära

Need on mered
Need on maad

Pärast ristmikku

Tõmban verandapostile
oma kitarri ainsa keele

ja kuulan maad

Otsin üles selle miski
mis on alati mujal –

haavalehtede värinas
puutüvede naksumises

ja kõiges mida liigutab loodus

Merre pudiseb

Arvasin et meie vahel
on kõik puhas selge
üllas eriline püha iidne
suisa lepinguline
aga ei olnud

Oli vaid järjekordne pusle

aga nüüd aitab

Lasen meie sõlmed lahti

Merre pudiseb me koosolemise liiv

Üks laul

Püüa kinni
Püüa õhust tuulest ja merest kinni
üks laul
kui saad

Ära omanda
Siis laul vaikib ja tulevad
noodilood
noodilood

ja ajavad su ajud sassi
kuigi aplaus on suur

Püüa kinni
Püüa õhust tuulest ja merest kinni
üks laul
kui saad

Õnnis ulm

Istume kahekesi haabade all
Rahutus ja rikutus väriseb meist välja

Kas sa kuuled
mida mina kuulen?

On sulle õnnis
see sügiste ulm?

Värvilised lapsed

Pööran pilgu arvutilt sest

värvilised lapsed bussipeatusest
jooksevad üle muru meie väravale
et võtta kaasa paar Tartu roosi

Ühel lapsel on kaasas vahtralehtede kimp

Lootsin vaikselt et ta jätab selle väravapostile
aga mis siis ikka

Pööran pilgu tagasi arvutile
kuid pilk on pöördumatult
värvilises pildis kinni

Olen hämmeldunud

elusluulest

ELISABETH KAUKONEN

*

Kümme tuhat väikest
lõuna-aafriklast
sõitsid jalgrattaga ümber ahvileivapuu,
sest vana aia külge
oli riputatud andestus.
Kümme tuhat mumbailast
vaatasid maailma alla,
keerasid taeva tagurpidi
ja sõitsid jalgrattaga ümber ahvileivapuu.
Aga kümme tuhat dublinlast
ei sõitnudki, sest
Dublinis ei kasva ahvileivapuud.
Minul on kümme tuhat südant
ja igaühes neist
idaneb ilus
päev, särtsuv
rõõm, uus
elu.

*

Eros, vaata, olen
armastusest purjus.
Mu keha on pealaest jalatallani
seda nii täis, et hingatagi
ei saa.
Armastus voolab
suunurkadest välja,
valgub mööda tuba laiali,
kandub üle maailma ääre.
See muudab mu suureks emaks,
ma sünnitan valgeid liblikaid,
kes teravate hammastega naeratavad
ja õpetavad mind tantsima.
Aga vaata ette.
Kui ei oska, oled
loll.

*

Mu vaikne nutt liigub mööda metsi.
Mu kurbus tantsib keset teed.
Põlved mustad, tahaksin
koju
joosta. Katkeda
joonelisel paberil sõnadeks,
maailm ootab veel veidi.
Need käed, nad viskasid mu ära
ja need silmad ütlesid, et ei tunne mind.
Istun üksi oma mäe peal
joon teed ja poetan
piparmündilaintesse
soolast
olematust.

*

Kõik me õhtud on sinised
ning meie naeru saadab kuldkollane tolm.
Keset tänavaid loendame
mustade silmadega mehi ja
saladusi,
mis vaikselt end mässivad ümber öö.
Oleme noored, kes ootavad
veinipokaalide taga vanadust.
Ronime üles kõrgustesse, et näha sealt,
kuidas maa veereb alla kildudeks.
Vajume väsinuina munakividele,
rääkides kurbade keeles vaatame
väarikat hommikut, mis tuleb
ja toob meile kaasa uue,
ilusa lõpu.

**E
K
S
I
S
I
N
K
I**

**L
I
N
D**

**M
E
T
S
A**

„Sina istud ette, isa sülle,“ ütles ema, kui me hakkasime heinamaale sõitma. Mulle see ei meeldinud, sest pidasin ennast juba ammu liiga vanaks, et süles istuda, aga midagi polnud parata, sest pidime kõik kuuekesi Moskvitši ära mahtuma. Sel ajal pidid veel kõik inimesed maatöid tegema, sõltumata sellest, kui vanad nad olid või mis ametit pidasid. Vanaisa läks rooli, isa kõrvalistmele, ema, vanaema ja vend taha, nii et mul ei jäänud midagi muud üle, kui istuda ette isa sülle. Lisaks meile tuli kuidagi ka rehad ära mahutada. Kuus rehavart lükati lahtisest tagaaknast sisse, mina pidin ees neid kinni hoidma, rehad ise jäid aknast välja.

Auto raputas kõvasti ja ajas kuival kruusateel üles läbi-paistmatu tolmupilve. Valge tolmu tuli uste ja akende vahelt sisse ja tungis ninna, kus see segunes palava plastmassi lõhnaga. Tee ääres vaheldusid karjamaad ja võsa. Aeg-ajalt pais-tis ka mõni maja, mahajäetud kolhoosilaut või viljakuivati.

Heinamaa oli väike ristkülik enne metsa. Varsti jõudsime kohale, keerasime suure tee pealt ära ja sõitsime veel veidi maad mööda autorööpaid, mille vahel õitses hein. Ronisin esimesena autost välja ja kissitasin silmi, päike oli juba kõr-gel ja paistis eredalt. Ka teised astusid välja ja sirutasid end. Ema hakkas rehasid kätte jagama ja ma lootsin kogu hin-ge, et saan endale plastmassreha. Puurehad olid rasked ja

lootusetult vanaaegsed, samal ajal kui plastmassreha oli roheline ja kahtlemata kasutasid välismaal kõik ammu juba plastmassrehasid.

Taevas oli täiesti pilvitu. Sulgesin silmad ja lasin päikesel endale näkku paista. Taamal kõikusid puud, nende all oli varjuline maailm, kus käis oma elu. Heinamaa oli aga lage ja tühi, päike paistis otse peale ja oli väga palav. Suured inimesed hakkasid ilma pikema sissejuhatusega tööle, neile ei olnud heinategu väljasõit nagu minule. Tõenäoliselt oli ka vahemaa heinamaa ja kodu vahel suurte inimeste palju väiksem. Igaüks oli asise teineteisemõistmisega leidnud omale koha, kust pihta hakata. Heinategu ei olnud iseenesest raske töö. Erinevalt vanast ajast tehti nüüd kogu töö tegelikult traktoritega ära: niideti, kaarutati ja pakiti. Aga enne pakkimist käisime rehadega heinamaa üle, sest palju heina oli veel laiali. See tuli kõik ilusti ridadesse tõmmata, et midagi heinapakkidest välja ei jääks selleks ajaks, kui pakimasin kunagi tuleb.

Kratsisin vahepeal jalga ja vahtisin ringi. Heinamaal oli väga palav ja polnud ühtegi varju. Õhku täitis kärbeste ja mesilaste sumin. Tuhanded erinevad putukad sibasid maas kõrte vahel ringi, kärbsed ja parmud pörisid ümber minu. Töö ei olnud raske, aga ma tüdisin sellest ruttu. Iseenesest mulle heinategu lausa meeldis, erinevalt põllulkäimisest, mis oli tüütu ja ebameeldiv ja mulle ei meeldinud muld. Niidetud hein torkis, aga lõhnas hästi. Torkiv hein käis suve juurde, olin niigi igalt poolt kriim, sääskedest söödud, põlved ja küünarnukid marraskil.

„Millal me koju lähme?” küsisin emalt.

Emä vaatas mulle imestades otsa ja ütles: „Mitte enne, kui kõik tehtud saab.”

Vaatasin pikki heinaridu, mis veel teha olid ja mõtlesin ahastusega, et siin läheb pool päeva ja see tähendab, et ma ei saagi täna midagi teha. Sel päeval köeti külas katlamaja, nii et oli ka sooja vee päev. See tähendas omakorda, et pidin pärast duši alla minema ja siis pärast seda ei lasta mind enam õue end uuesti mustaks tegema.

„Ehk ikka lastakse,” ütlesin omaette ja rehitsesin oma kohmakate lapse-liigutustega edasi.

Emä oli mu küsimisest vist nii aru saanud, et olin lihtsalt väsinud ja pakkus välja, et võiksime nüüd lõunapausi teha. Vanaema tõi autost võileivad ja sooja morsi. Pehme paksu saiaviilu peal oli või ja keeduvorst. Istusin muru peale maha ja sõin rõõmsalt. Kui sai otsas oli, käisin veidi ringi, sest mu jalad ei püsinud paigal. Uudistasin putukaid, näppisin heinakõrsi ja kujutasin vahelduseks ette, et olen politseinik, keda kraavis varitsevad pätid.

Püstolid paukusid ja kuulid vihisesid.

„Ära metsa mine,” ütles ema.

„Jaa-aa!” vastasin kärsitult. Mulle ei meeldinud, kui mind kästi ja keelati.

„Miks ma üldse peaksin metsa minema?” hakkasin mõtlema. Milleks keelata midagi, mida niikuinii pole mõtet teha? Seal pole midagi teha, mets on ju lihtsalt puud.

Vaatasin metsa. Männid seisid vaikselt ja ootasid.

„Ja mets ei meeldi mulle.” Astusin sammu talle lähemale.

Mets on hirmuäratav, mets on teistsugune. Mets on võõras. Ta ei ole inimeste oma, ta on teiste oma. Metsas ei ole taevas minu kohal, vaid puude kohal. Seal ei ole suunda, on ainult puud ja sa käid ringiratast.

Ütlesin endale uuesti: „Mets on ainult puud. Miks ma ei võiks sinna minna?” Mis vahet sel oleks, kas seisan siin või natuke sealpool, puude ees või puude vahel? Läksin aeglase sammudega metsa poole.

Vaatasin järele, kui järsk on metsa ja heinamaa piir. Piir oli selgelt näha, sujuvat üleminekut ei olnud – oli heinamaa ja siis oli mets. Siin sai inimeste maailm järsku otsa ja algas mingi teine. Õige maailm oli minu jaoks eelkõige külakeskus, mis oli kindel ja arusaadav. Seal olid kultuurimaja, töökoda, katlamaja ja pood. Selle juurde kuulusid ka eemal olevad majad ja põllud. Viimase rinde moodustasid veel heinamaad ja siis tuli juba mets. Kellele mets kuulus, seda ma ei teadnud. Tihti oli metsa ees veel kraav. Olin kuulnud, et kraavis elavad ussid, kes võivad su ära süüa. „Tegelikult muidugi ei ela,” ütlesin endale kurjalt, aga sisimas ma ikkagi pelgasin veidi.

Enesele märkamatult olin tulnud metsa piirini. Mul piisanuks teha vaid üks samm ja ma oluaksin üle piiri. Aga ma ikkagi ei saanud ema keelust aru, sest mul polnud mitte mingit põhjust, miks ma üldse oleksin pidanud tahtma metsa minna.

„Samas,” mõtlesin ma omaette, „ega midagi ei juhtuks ka ju, kui peaksin minema. Teen ainult ühe sammu ja olen metsas ja kõik on ikka samamoodi.”

Et seda endale tõestada, astusin ühe sammu ettepoole. Midagi ei juhtunudki.

Kui ma juba metsa sisse astusin, võisin ju ka edasi minna. Ja läksingi.

Veel mõned sammud ja ma olingi päriselt metsas. Torkiv hein ja sumisevad putukad olid asendunud pehme sambla ja mändidega. Puud nagisesid ja kääksusid. Vaatasin üles, seal paistis taevas puulatvade vahelt. Männioksad õõtsusid ja moodustasid mustreid. Vaatasin, pea kuklas, üles,

kuni mulle tundus, et kõigun ise männiladvana. Mu süda, mis veel mõne hetke eest erutunult põksunud oli, aeglustus ja koos temaga terve maailm.

Nüüd olin siis teises maailmas. Kas mina olin ikka sama või olin ise ka nüüd teistsugune? Metsamina? Kas ma üldse saan siit tagasi? Mets oli see koht, kuhu võis ära eksida ja seda ma kartsin. Sügisel, kui me seenel käisime, öeldi mulle, et ma metsa ära ei eksiks. See pidi tõesti kole asi olema. Miks see täpsemalt kole on, seda ma ei teadnud, aga käisin igaks juhuks terve seenelkäigu aja emal sabas ja seeni ei otsinudki. Praegu olin siin täiesti üksi. Vaatasin ringi ja nägin ainult puid, heinamaad ei paistnud kusagil. Kust suunast ma üldse tulin?

„Nüüd ma olen siis metsa ära eksinud,” mõtlesin õudusest lummatuna. Olin väga põnevil, sest nüüd võis juhtuda mida iganes.

Siis tuli mu vanem vend, ütles: „Ema ütles ju, et ära mine metsa,” võttis mul käest kinni ja viis mind välja tagasi.

HELEN HEIN

Vanasti

Vanasti käisid meil postituvid
ja aia ääres olid valgest
marmorist laternad.

Vanasti oli köögis veel
käärinud ploomiveini lõhna
ja igal hommikul sadas rahet.

Vanasti oli meie uksele
vaid üks võti ja
naabritel maast laeni aknad.

Vanasti oli pööningul
keelteta kitarr ja
kuivatatud piparmündid.

Vanasti oli elutoas ahi
ja öösiti
mööda tube jooksid hiired.
Vanasti läksime magama hommikul
ja tõusime õhtul.

Vanasti polnud vahet tunnil, ei minutil.
Aeg polnud õige ega vale,
kandis vaid tõelust lähemale.

Uued peatükid

Mul on pooleli üks
väikelinna romaan:
kolm öde ja nende uued elud
ehk kakskümmend juttu eilsest.

Mu koltunud järjehoidjad on
viimasel ajal
järsku kadunud.
Nii veider oleks lugeda uuesti loetud peatükke,
kas pole?
Kõik tegelased, kirjeldused,
mälestused, kujutlused.
Algusest peale.

Vahest oleks kergem ette võtta vanad novellid?
Või pähekulunud luule,
mida isaga tsiteerisime?
Lihtsam on mõelda, et proloog
ja epiloog näitavad suunda,
viivad mõtted mujale.
Kergelt ja igavikuliselt.

Aga nii kirjutavad kõik homsed mällu uue peatüki.
Ja ükski trükipress ei saa
iaal teada, millise.

*

Mu siiruviirulised olemused,
koored ja kihid
on laotud sümmeetriliselt,
süsteemselt.
Jälgin ühe tee kulgemise lõppu
ja teiste algust.
Esimeste sammude karge kaja
ja viimaste kauge klõbin.
Nende punaste kingade sisse sosistasime
elutõed ja eilsete juttude vaikimised.
Nii märkamatult,
nii märkamatult
oli hommikune kaste jälle maas.

Salalik

Salalikult vaatad aknast
lund ja heldid mu siivsusest.
Surun käed su rusika sülle
ja vaatan meie kohal kõrguvaid ukseorvasid.
Ikka nii kaarjalt keerduvad
me ekslevad silmad
ning uduniiske õhk su toas
joonistab seljale peegeldusi.
Diivani veerel on veel
mu täpiline teetass
ja pakk rosinaid.
Las jäädagi nii
need eilsete ulmade näod,
salamahhi peidetuks.

Suaremaa Üunad.

EDA AHI

manifest

elan endaks.
muutun oma ajaks.
see ei õpi reegleid, kes ei mängi.
ma ei ole jõgi ega vaja
üht ja ainsat muutumatut sängi.

kahetsust ei võta eales pähe –
tean, et iga tee ei viigi Rooma.
pärast vihma iialgi ei lähe
lootusrikkalt lompidest ma jooma.

võtan vastu kõik, mis täring annab.
lähen, kuhu samme seades satun
ise.
las mind elu kannab kätel
nuttes alles siis, kui käes on matus.

Nude
Beach →

vürst Mõskinile

halastasid minu, hullu peale.
arvad ehk, et olengi nüüd rakkes?
olgu, arva. haletse veel peale.
aga tea, et jäängi rahapakke
hullumeelselt naerdes heitma tulle.

ja kui mitte sõna – viimne tegu
kuulub siiski kahtlemata mulle.
kellel tahtmist, palun – muretsegu.

too, mis minu põsed ajab auku,
ajab sinna peatselt ka mu enda.
seni tahan mürtsu välku pauku
kuni ükskord ise õhku lendan.

palun andeks sinult vaid. kuid oot,
miks? sa pole muud kui idiot.

klapp

klapp. see maagiline klapp.
ühe õhtu hulluses
lööb ta päris segi meeled,
pitsitab kui kassitapp.
aga öelgem selges keeles:
armuaeg on siiski napp.

ole omadega sees,
kuni selgub see, mis ikka:

kuigi helgemad etapid
pole laiaks löödud veel,
ühtki pidu pole pikka.
klapi mitmuseks on klapid

meie sinisilmadel.

prauh

nii kordan oma korralagedusi
kordan, kuni korisengi kord.
ma armastan neid elu magedusi
(orkester, palun plahvatav akord!)

mus pole mingit revolutsionääri –
on kõigest paar neid püsimatuid sääri,
mis kaua paigal tammuda ei jaksa.

signore, olge ettevaatlik muga,
ma sülitän ja suudlen sama suuga
ja madratsiks mind kutsuda ei maksa:

prauh.

ja äkki viskan vedru välja.

telg

sirelihämaras ääretu juuni
sosistab meiega lindude keelt.
sõnades oleme supelnud suuni,
kõnelend kõrini enese meelt.

kõndida tuhandest tallatud rada
uskudes siiralt ja metsikult, et
oleme osand ta avastada –
see ongi ülim, see meelepett.

palju võib sireleid, õhtuid ja kuid
tulla ja minna. me endale kuid
ise ju oleme valu ja velg –
ainuke mõõdupuu, maailma telg.

tallinna valss

nii argiõhtuselt lõhnavad kased
viinakuul kuivetund linnas.
kurat teab – lase või ära veel lase,
elu on poolikus vinnas.

keeruta, vinnuta muredat juttu,
vilista haledat viisi, kui saad.
ööd on meil sünged ja kuluvad uttu,
ühte värvi on taevas ja maa.

argiõhtuselt lõhnavad kased
ühtlases pilditus sinas.
tänavad helgivad kullas ja vases
ja kodudes pannakse tina.

V

R

NORMAN

õ

K

KUUSIK

Esimene kord nägi Leena teda Genklubi suitsuruumis. See oli üks taolisi sündmusi, kus terve maja sai paksult rahvast täis ning hoolimata väljas ulguvast tuulest ja lörtsist oli ülal võimlaruumis higisem kui saunas.

Suitsuruum oli tavaliselt klubi rahulikem koht, seekord aga suutis Leena end vaevu sisse pressida. Mari – isegi toona ei käinud Leena Genklubis kunagi üksikadus silmist ning Leena sattus üha sügavamale rahvamurdu. Kuid võtnud pakist suitsu, avastas ta, et on kaotanud tulemasina ja seisis nõutult, pabeross käes. Aga suur see õnnetus ei olnud, ta

koputas eesseisja õlale ning küsis valjult, et see üldises müras kuulda oleks: „Vabandust, on sul tuld?”

Poisil läks hetk aega, et tast aru saada, aga Leena rahvusvahelised žestid kandsid lõpuks vilja ning poiss võttis välja paki tikke.

„Aitäh!” hüüdis Leena ning hingas sisse. Nähes aga, et poiss teda jätkuvalt vaatab, lisas ta veel: „Päris hullult rahvast täna.”

„On jah palju.” Leena pidi kõvasti pingutama, et temast aru saada. „Ma pole... ..tavaliselt on...”

„Mida?” küsis ta poisilt. „Ma ei kuulnud hästi?”

„Siin on väga... ..kas sa... ..?”

„Ah? Jah, jajah,” ütles Leena ning noogutas pead. Ta pööras ringi ning proovis kuidagi tagasi ukse poole jõuda.

See oli esimene kord, kui Leena teda nägi, see oli kusagil oktoobri lõpu poole. Ega ta väga palju sellest õhtust ei mäletanud – sügiseti olid kõik õhtud kohutavalt sarnased ning järgnenud paari nädala jooksul pidas ta sarnaseid vestlusi üha uuesti ja uuesti.

Ühel detsembri teisipäeval oli ta parasjagu Jaani juures ja askeldas köögis, kui sisse tuli Joosep sõbraga. See oli siis teine kord. Ega ta Joosepiga väga palju ei suhelnud – Jaan ei saanud juba mõnda aega oma toakaaslasega just kõige paremini läbi –, aga Leena ütles tere ikka. Joosepi sõpra ta peaaegu tähele ei pannudki, kuigi hiljem tagantjärele meenutades oli vist sama kutt jah. Jaan oli parasjagu teises toas.

„Sa valmis?” küsis poiss kööki astudes.

Leena noogutas.

„Siis lähme.”

Üldiselt oli Jaan täiesti tavaline tüüp. Mõnikord arvas küll liiga palju asjadest ja liiga hästi endast, aga Leenale temaga meeldis. Kitarri mängis poiss täitsa ilusti ning aeg-ajalt lubas temastki loo teha. Seda oli Leena pidanud ootama küll juba möödunud aprillist, aga ega inspiratsiooni saa sundida.

„On meil aega?” küsis ta poisilt õues.

„Natuke ikka, mis siis?”

Leena hakkas suitsu keerama. „Võtame takso.”

„Misasja? Ei, kõnnime ikka, see pole kaugel.”

Üks asi Jaani puhul siiski häiris – nimelt oli ta omajagu kitsi sendilugeja. Leena sai aru, et ega see muusiku elu kerge pole ning iga euro on arvel, aga mõnikord koonerdas ta Leena meelest natukene liiast.

„Külm on.”

„No kõndides hakkab soojem. Lähme nüüd.”

Õhtu plaaniks oli kontsert mingis korbihoones. Jaani jutu järgi oli tegemist sünnipäevapeoga, nii et sissesäämine pidi veel piiratum olema kui tavaliselt. Aga Jaan oli kaubelnud talle erandi. See oli temast kena.

Nad jõudsid pärale umbes kahekümne minutiga – autoga oluks see paari minuti küsimus, aga tüdruk ei hakanud seda valjult välja

ütlemata – ning Jaan tormas otsekohe kuhugi taharuumi. Nähtavasti teda juba oodati. Leena jäi nõutult koridori, kuid kaua tal ükski seista ei lastud – tegemist oli korporatsiooniga kõige tüüpilisemas mõttes, kus üksik naisterahvas tõmbab poisikesi nagu lahtine meepurk kärbseid ja porilasi.

„Võite oma mantli alla garderoobi panna.” Kõneleja oli pikk ülikonnas poiss, kes Leenale kuidagi tuttav näis.

Hetke pärast aga tundis ta poisi ära. „Andres! Sina ka siin?”

„Mina ka siin,” vastas Andres ning naeratas. „Mina Jaani kutsusingi.”

„Ah, ma nii ei mõelnudki,” vastas Leena. Andres elas Jaani kõrvaltoas ning kaks jagasid mitme peale ühist kööki. Väga tihti tüdruk Andresega ei kohtunud, aga kui see juhtus, oli tal alati poisiga väga huvitav vestelda. „Ma ei teadnudki, et sa korbis oled.”

„Tulin kohe esimesel aastal... Kuule, tahad sa kontserti näha või näitan sulle maja?”

Leena mõtles korra. Vaevalt Jaan teda publiku seast igatsema hakkaks, enamiku ajast vahib ta niikuinii oma jalge ette. „No lähme vaatame siis maja,” ütles ta.

Andres viis tüdruku ringkäigule, alustades keldrist ja sealt edasi üles. Erinevalt mõnest teisest korporatsioonihoonest, mida Leena oli näinud, puudus majal torn, aga täitsa tore oli see siiski. Aed oli neil peaaegu sama suur kui Leenal kodus.

Nad tulid sisse umbes samal ajal, kui Jaan lõpetas. Rahvast ei olnud palju – toolid ulatusid ainult poole saalini ning viisakalt moosekanti kuu-lavad pealtvaatajad istusid vaid kolmandikul nendest. Sünnipäevaline ise oli juba nähtavalt kõrgendatud meeleolus ja elas hooga kaasa. „Braavo! Korrata!” hüüdis ta kõmiseval häälel, kui Jaan oli lõpetanud oma versiooni „Viljandi paadimehest” (Andres oli teda ette hoiatanud, et sünnipäevaline on suur folgifänn, ning Jaan oli mitu nädalat valmistunud). Jaan mängiski loo uuesti ning sünnipäevaline palus seda häälekalt veel kolmaski kord. Aga kuna ülejäänud publik ei näinud kaasa tulevat, mängis Jaan veel paar korda sünnipäevalaulu meloodiat ning tegi seejärel sügava kummarduse.

„Noh, kuidas läks?” küsis Leena, kui poiss aplausi vaibudes tema juurde tuli.

„Ah, polnud viga,” vastas poiss ja küsis kerge solvumisega hääles: „Sa siis ei vaadanudki?”

Leena tõmbas sõrmedega läbi tema juuste. „Oh, anna andeks, lõppu ikka nägin. Andres näitas mulle maja.”

Andres vaatas muiates Jaanile otsa ning ütles: „Hea trikk selle paadimehega. Tuli välja palju paremini kui kodus.”

„Ha, aitäh,” irtitas Jaan vastu. „Kuule, suur aitäh veelkord, et kogu selle asja mulle korraldasid. Ma ei tea, kui väga see teema peale läks, aga ma loodan, et kõik jäid rahule.”

„Jäid-jäid,” kinnitas Andres ning osutas rahvahulgale. Müra piduliste seas läks üha valjemaks ning mitu häält võtsid parasjagu üles Jaani poolt katki jäetud viisijuppi. „Elagu! Elagu!” hüüdis ka Andres ning lausus siis uuesti Jaanile: „Ära muretse, Jürgenile läheb folk kõvasti peale ja sa ju lausa loodud folgimees. Ma ei saa aru, miks ma sind ükski suvi Viljandis ei näe.”

Sünnipäevaline läheneski väiksele seltskonnale, käes kaks pudelit. „Ah silmad, need silmad... hoi, pillimees, sul päris hea hääl ju, võiksid mõnikord veel teha äkki? Meil tuleb varsti firma jõulupidu, ma arvan, sa lähleks seal hästi peale küll. Näe, võta see.”

Mees andis Jaanile pooliku šampusepudeli ning tõmbas taskust välja ka pisikese kaardi. Kortsunud paberilt luges Jaan: *Jürgen Lamb, AS Kollamb*. Ta tänas meest suuremeelsuse eest, kuid see teda kuulama ei jäänud, vaid liikus edasi keldrikorruse poole, kus asusid maja peldikud.

Leena haaras laua pealt kaks pokaali ning tuli siis tagasi Jaani juurde. Ta kallas mõlemad täis ja lõi poisiga kokku. „Palju õnne, folgimees.”

Jaan naeris ja nad jõudsid klaasidega kiiresti lõpule. Poiss oli kodust lahkunud tühja kõhuga ning šampus lõi üsna kiiresti pähe. Korporandid pidutsesid juba täies hoos ja kaks võõrast olid jäänud omakeski.

„Ei tea, kas peaks veel ühe pudeli näppama?” küsis Leena poisilt, kes ta kõrval istus ning ta ümbert kinni hoidis. Kuna Jaanilt vastust ei tulnud, hakkas ta püsti tõusma, kui poiss korraga reageeris. „Ei! Tead mis, kui lähme äkki koju ära? Ma olen üsna väsinud täna.”

„Mis, juba?” küsis Leena, „kell on alles nii vähe.”

„Jah, vabandust. Ma olen väga väsinud täna.”

„No kui sa nii soovid, aga tead, mina küll selles külmas kõndida ei kavatse.”

Korraks nägi ta poisi silmis kergest prostitulukest, kuid see kustus peagi. „Teeme nii. Ma lähen toon meie riided.”

Viis minutit hiljem jätsid nad Andresega hüvasti. Poiss saatis nad väravani ning soovis siis muiates lõbusat õhtut. Takso võttis suuna Leena kodu poole Annelinnas.

„Ütle, kas ma olen sinu meelest ka loodud folgimees?” küsis Jaan pärast taksojuhile maksmist.

„Misasja?” Leena pahvatas naerma. Mõnikord olid Jaani mured täitsa lapsikud.

„Andres ütles, et olen lausa loodud folgimees. Kas sina arvad ka seda?”

„Ma ei tea, mida arvata,” vastas Leena. „Oled see, kes oled. Kuule...” tema näole ilmus uuesti muie. „Mari on homseni Tallinnas ära, tuled äkki sisse ka?”

„Ma olen väga väsinud täna, anna andeks.” Poiss kõneles vaikselt ning tõepoolest tundus, et ta võiks üsna pea kokku kukkuda.

„Ah kui nii...” vastas Leena pettunult. „Tahad, ma kutsun sulle takso?”

„Ei-ei, ma kõnnin, siit nii vähe minna ju.”

„Olgu siis, helistame homme siis, eks?”

„Helistame, head ööd.”

„Head ööd.”

Jaan tegi veel pooliku sammu Leena poole, kuid keeras siis ringi. Tüdruk lasi ukse kinni ning vaatas trepikoja aknast, kuidas poiss tagasi kesklinna poole kõmpima hakkas.

Järgmisel hommikul, kui Leena arvuti tööle pani ning sotsiaalvõrku läks, hakkas esimese asjana silma, et sõbrasoovituste hulgas oli jälle see sama Joosepi sõber, nime järgi Arno Talv. Nähtavasti oli neil ühiseid sõpru neli. Ta vajutas väikese risti peale ning Arno Talv kadus kuhugi tema profiili musta nimekirja.

Mari saabus kesklõuna paiku, kaasas suur kott puhast pesu ja toidupoolist Tallinnast.

„Sa koolis polegi?” küsis ta Leenat nähes.

„Natuke haige täna,” vastas tüdruk. „Ei tahtnud õue minna.”

„Jah, väljas on päris külm,” nõustus Mari. „Tallinnas sadas eile õhtul lund. Oli ka aeg.”

„Mhm...” ümises Leena vastuseks – tal ei olnud viitsimist Mariga pike-malt vestelda – ning läks ära teise tuppa. Hommikul ei olnud ta selle peale mõelnud, aga nüüd tundus talle eilses õhtus üha rohkem valesti olevat. Jaan oli tore, aga mõnikord võis ta lihtsalt niisama välja lülitada ja oli siis sügavalt solvunud, kui Leena kohe poisi mõtteid lugeda ei osanud. Ta ei mõistnud sellist tujutsemist, aga teadis siiski, mida sellisel juhul teha.

Aga Jaani telefon oli terve hommiku olnud välja lülitatud. See oli midagi rohkemat kui lihtsalt halb tuju.

Ta oli parasjagu telefoni uuesti kätte võtnud ning kaalus uuesti helistamist, kui see korraga ellu ärkas. Helistaja numbrit ta ei tundnud, aga hääl oli tuttav küll.

„Hei, Andres siin, mäletad küll? Kuule, ütle Jaanile, et ta telefoni sisse lülitaks. Või anna lihtsalt telefon talle. Mul on vaja temaga rääkida.”

Leena tundis, kuidas soolikad kõhus sõlme keerasid. „Jaan ei ole siin. Ma ei saa teda ka kätte. Kas ta eile koju ei jõudnud?”

Vaikus näis kestvat terve tunni.

„Ei,” vastas Andres viimaks, „kus sa oled praegu? Saame kohe kokku.”

Viisteist minutit hiljem oli Leena Raekoja platsil ning ootas Andrest. Teine tuligi, seljas sama pintsak, mida ta kandis eelmisel päeval. Peo jäljed olid poisi näol üsna ilmsed, kuid see ei hajutanud kuidagi tema teravat pilku.

„Millal sa viimati Jaani nägid?” olid poisi esimesed sõnad.

„Eile õhtul minu juures. Just enne koju minemist. Mis lahti, Andres? Kas sa tead, kus ta on?” Peas oli ta halvimald võimalused kõrvale lükanud, aga pitsitus kõhus kasvas.

Andres ei vastanud küsimusele. „Tule minuga. Võtame takso ja sõidame politseisse.” Ta hakkas jõe poole liikuma.

Leena aga püsis paigal. „Politseisse? Mis politseist? Mis Jaaniga lahti on, Andres.”

„Ma ei tea!” See kõlas järsemalt, kui ta Andresest oleks arvanud. „Ma ei tea, mis Jaaniga lahti on,” kordas ta hetke pärast rahulikumalt, „aga Jürgen Lamb on surnud. Keegi mürgitas ta eile õhtul.”

Takso peatus Tartu politseijaoskonna ees ning kaks noort astusid välja. Leena jaoks oli see koht võõras, kusagil poolel teel Lõunakeskusesse, peaaegu et linnast väljas. Suur maja tundus kõike muud kui külalishlahke ning ta sisenes sinna paksu umbusuga. Varem polnud Leena kunagi politseisse pöördunud, kuna tavaliselt said probleemid tema elus lahendatud perekiskis. Teda muserdas, et nende abi oleks seekord täiesti kasutu.

Andres teadis aga täpselt, kuhu minna. Ta juhtis Leena läbi koridori-rägastiku mingi ukseni ja koputas. Silt ukse kõrval andis teada, et kabinet kuulub vaneminspektor Marko Arujärvele. Uks avanes seespoolt ning ruumis oli ees juba kolm inimest. Kahes nendest tundis Leena ähmaselt ära eelmise õhtu pidulised, kelle ilmed olid samamoodi räsitud nagu Andresel. Vaneminspektor istus oma laua taga ning kirjutas parasjagu midagi arvutisse.

„Tule sisse, Andres,” ütles ta monitorilt pilku tõstmata.

Toal puudus aken ning viiekesi istudes läks seal üsna kiiresti umbseks. Andrese puhul ei olnud ta seda tähele pannud, kuid teised kaks haisesid vastikult ning Leena tundis peagi, kuidas tal pea valutab.

„Nii, teiega on nüüd kõik,” ütles vaneminspektor viimaks ning lasi kahel minna. Mõlemad tõusid püsti, et lahkuda toast. Uksel pööras üks veel tagasi ning lausus üle ruumi: „Andres... ära siis unusta, et...”

„Jajah,” vastas pois järsult ning teine kadus kiiresti koridori.

Vaneminspektor Marko Arujärv ootas, kuni sammud kostusid väheke kaugemalt ning ütles siis Andresele: „Jama värk või mis?”

„Jama värk,” turtsatas Andres pahaselt. „Tead, kogu see asi on väga sitalt välja kukkunud. Ma tulin just majast ja keegi ei julge kellelegi silma vaadata. Kõik on korruga tõprad ja mõrtsukad koos omaarust.”

„Sa ütle neile, et nad rahulikult koju lähöksid ja välja puhkaksid. Küll ma nad lähapäevil kõik ükshaaval läbi võtan.”

„Kuule, ma tahangi tänada, et sa selle enda peale olid nõus võtma. See pole mingi tavaline asi, Jürgen oli meie üks olulisemaid vilistlasi. Me kindlasti tahame, et sellega tegeleks parim võimalik inimene.”

„Politseisse ei tulda tavaliste asjadega,” vastas vaneminspektor mornilt. Leenat seni nagu polnudki ruumis, aga nüüd pöördus politseinik ka tüdruku poole: „Vabandust, te ei tulnud siia sellepärast, et meid pealt kuulata. Kuidas ma teid aidata saan?”

Enne kui Leena midagi vastata jõudis – ja ega tal väga midagi vastata poleks olnudki –, ütles Andres: „See on minu sõber Heleena Saudel – ta oli ka eile kohal ja ma mõtlen, et äkki märkas ta rohkemat kui kogu see purjus oinakari kokku. Aga ma ei võtnud teda sellepärast kaasa. Meil on üks inimene veel eilsest kadunud – Jaan Tavaline – ning Leena oli viimane, kes teda nägi.

Politseinik pööras pilgu uuesti arvutile ning kirjutas sinna ümber Andrese juttu.

„Ning sa arvad, et see Jaan võis ollagi mürgitaja?” küsis ta mõne aja pärast.

„Misasja?” hüüatas Leena, „Ei! Kas sa sellepärast mind siia kutsusidki?”

„Kindlasti mitte,” vastas Andres. „Jaan on samuti sõber, me oleme naabrid. Aga ta pole pärast eilset veel koju jõudnudki. Ma kardan, et temaga on midagi halba lahti ja et see on seotud Jürgen Lambi surmaga!”

„Ahsoo,” vastas Arujärv. Ta lõpetas arvutil trükkimise ja silmitses nüüd tõsiselt kahte noort. „Andres, ma proovin sind aidata niipalju kui võimalik. Aga sa ju mõistad, et ma ei saa iga purjus tudengit otsima minna. Kui ta tõesti lähapäevil välja ei ilmu, tee avaldus nagu teised inimesed.”

„Aga see võib olla seotud!”

„Võib olla, võib-olla,” kordas politseinik. Poisi agarus oli ilmselt hakanud vaneminspektorit häirima. „Kui sa tahad, et ma selle asjaga tegelen, lase mul sellega tegeleda. On teil veel midagi?”

Ruumi täitis vaikus. Andresel polnud enam midagi öelda – ehk oli talle harjumatu, et teda nõnda pisendatakse –, aga Leena mõte oli hakanud jutu käigus liikuma. „Ta oli väsinud,” lausus ta, „Jaan ütles, et ta on kohutavalt väsinud. See polnud üldse tema moodi, kell polnud ju palju.”

Marko Arujärv ohkas leplikult. „Teate mis, minge koju ja puhake välja. Kui ta homme hommikul ikka välja ilmunud pole, helistage mulle uuesti ja ma kindlasti hoolitsen, et keegi sellega tegeleb.”

Ta andis märku, et sellega on teema lõpetatud. Noored tõusid püsti ja lahkusid toast. Ka majast välja minnes mõlemad vaikisid ning alles tänaval sõnas Andres napilt, et ta võtab neile takso. Rahutus Leenas kasvas – ilmselt oli vaneminspektoril õigus ning Jaan ilmub varsti välja, aga mõte seni käed rüpes istuda ja oodata ajas teda vaikselt hullumise poole.

Nad peatusid Raatuse tänaval. Andres oli lasknud autol ühiselamu juurde sõita, et vaadata, ega Jaan pole siiski koju jõudnud. Kuid kohal oli ainult Andrese toakaaslane Hardi, kes ei olnud kedagi näinud.

„Kõnnime sinu juurde, äkki on tee peal midagi näha,” pakkus Andres välja. Leena kartis, et kui ta midagi ütleb, ei suuda ta enam nutmast hoiduda, ning noogutas.

Kell lähenes kolmele ning väljas juba hämardus. Põhja poolt olid jõudnud päralt paksud pilved ja linna peale hakkasid langema selle talve esimesed lumehelbed. Akendelt ning maja seintelt oli näha, et jõulud lähenevad jõudsalt, isegi kui talv hilineb. Nad ei kiirustanud minemisega, üritades käia läbi iga võimaliku tee, mille Jaan oleks võinud valida. Seepärast jõudsid nad Leena juurde alles päris pimedas.

„Ma kardan,” ütles tüdruk viimaks. Need olid tema esimesed sõnad viimase tunni jooksul. Ja kuigi ta oli seda kogu kehaga vältida üritanud, hakkasid nüüd silmadest jooksma pisarad.

„Helistame homme esimese asjana Arujärvele, nad leiavad ta üles.”

„Ma kutsusin ta sisse, aga ta ei tulnud. Ta oleks võinud ju lihtsalt sisse tulla.”

Edasi Leena rääkida ei suutnud. Poiss üritas natukene ebalevalt kuivatada tema nägu ja haaras tüdruku ümbert kinni. Kahe keha vahele kogunes soojus ning Leena leidis, et ta ei tahagi enam lahti lasta.

Neljapäeva hommikul oli maas juba paks lumevaip ning taevast tuli kõvasti lisa. Nähes esimese asjana seda valget lund, unustas Leena kaks

viimast päeva sootuks. Alles köögis tuli kõik meelde ning sellega kadus ka isu. Leena komberdas tagasi oma tuppä ning heitis uuesti voodisse. Kui see võimalik oleks olnud, maganuks ta terve nädala. Kaheteistkümne paiku tuli Mari koolist tagasi ning Leena otsustas end siiski püsti ajada. Liikudes nii vaikselt kui võimalik, õnnestus tal teist vältides välja lipsata.

Värskes lumes tundus kõik teisiti. Ta kõndis uuesti läbi teekonna kodust Raatuseni ja siis jälle tagasi. Kolmandal korral tundis ta, et kui ta midagi ei söö, vajub ta sealsamas kokku. Marko Arujärv oli eile andnud oma numbri, kuid Leena ei suutnud telefoni kätte võtta ning kõnet ära teha. Osalt tundis ta, et ei tahagi seda teha – et pärast eelmist õhtut oleks parem, kui asi lihtsalt omasoodu ära vaibuks. See tunne tegi ta enesele vastikuks.

Ta tellis ühes Raekoja platsi kohvikus lõuna ja tassi teed. Kuid söök keeldus jätkuvalt alla minemast ning Leena piirdus valdavalt kahvliga taldrikus sonkimisega. Kartulid ja šnistel aurasid, kuni nad mingil hetkel enam ei auranud ja siis oli toit külm.

„Tere.”

Leena keeras ringi. Teda kõnetas keegi võõras.

„Tere.”

„Mina olen Arno,” selgitas võõras. „Joosepi sõber. Me kohtusime...”

„Ahjaa,” noogutas Leena. „Tuleb meelde. Tere, Arno.”

Ta jäi ootama, mida poiss temast tahtis.

„Noh, ma lähen nüüd,” ütles Arno viimaks ja kõndis otse uksest välja.

„Nagemist,” vastas Leena ning keskendus uuesti külmade kartulite sorkimisele.

Umbes viis minutit hiljem hakkas Leena telefon taskus värisema. Ta oli seda kõnet terve hommiku kartnud. Helistaja oli Andres.

Ta sundis oma hääle nii rahulikuks kui võimalik. „Halloo?”

„Mina siin,” ütles poiss. „Kuule, ma rääkisin nüüd Arujärvega asja ära. Ta oli lõpuks nõus, et asi pole õige ja lubas, et keegi kindlasti uurib asja.”

„Väga hea.”

„Nii et sellega on kõik korras.”

„Jah.”

„Aga, kuule, ma mõtlesin...” Isegi telefonist oli kuulda, et Andres kõhkles. „Leena, ma ei tea. Saame kokku äkki? Tähendab, peaks äkki veel kord sama tee üle käima? Äkki jäi midagi kahe silma vahele?”

„Juba käisin täna.” Seda öeldes tundis Leena end korraga väga rahulikult. „Kolm korda.”

„Ah. Ahah, no olgu siis.” Kergendus Andrese toonis oli ilmne ning see muutis tüdruku tema suhtes veel jahedamaks.

„Jah. Eks me helista, kui midagi kuulda on.”

„Jah, just.”

Telefon jäi uuesti vait. Leena maksis teenindajale arve ning läks siis kõige otsemat teed tagasi koju.

Mõned päevad hiljem helistas talle Jaani isa. Kuidas mees tema numbri oli saanud, Leena ei teadnud. Mees küsis, kas ta teab juba, et Jaan on kadunud ning et politsei otsib teda. Leena teadis küll ning oli väga mures. Mees helistas, et paluda Leenalt abi, et ta jagaks sotsiaalvõrgustikus uudist Jaani kadumisest. Jaani vanemad olid igasuguse informatsiooni eest, mis viib Jaani leidmiseni, välja pannud ka rahalise preemia.

Leena lubas teha seda esimesel võimalusel, kuid jagamiseni jõudis ta tegelikult alles järgmise päeva õhtul.

Jõulud tulid kiiresti peale – parasjagu algas detsembrikuu kolmas nädal. Leena polnud pärast novembrit veel kooli jõudnudki ning kirjakaasti hakkasid saabuma õppejõudude esimesed kirjad võlgnevuste likvideerimise kohta. Kuid iga kord, kui ta koolile mõtles, kadus igasugune motivatsioon. Seepärast otsustas Leena viimaks järjekordsel neljapäeva-õhtul, kui Mari oli jälle erinevalt temast kusagil linna peal, et ehk on aeg mõneks ajaks tagasi päris koju minna. Viimasel kahel aastal oli ta jõulud Tartus veetnud, kuid sel aastal tahtis ta kindlasti siit eemale.

Järgmisel päeval pakkiski ta parasjagu asju, kui talle helistas taaskord Jaani isa. Poiss oli viimaks leitud, paar kilomeetrit linnast allavoolu. Selle kohta, kuidas ta sinna sattus, pidi algatatama kriminaalmenetlus. Oli suur vedamine, et talv oli seekord erakordselt pehme, nentis mees, vastasel korral poleks Jaani ilmselt kunagi leitud. Täpset kuupäeva oli veel raske öelda, aga kindlasti pidi krematsioon ja matusetalitus toimuma enne jõule, et uut aastat alustada puhtalt lehelt. Ta lubas Leenale uuesti helistada, kui asi juba päris kindel on.

Samal päeval helistas ka Andres. Leena pani telefoni kappi ära ning läks jalutama.

Ometi pidid nad sellel aastal veelkord kohtuma. Leena kaalus vahepeal, et ehk oleks parem üldse mitte kohale ilmuda, kuid mõtles lõpuks ometi ümber. See oli siiski viimane kord näha Jaani, isegi kui ta oli ainult hall tolm karbis. Nõnda sattusid nad teisipäeval, 20. detsembril Viljandisse kõik – nii tema kui Andres, Joosep ja Hardi. Andres oli eelmisel õhtul jälle helistanud ning pakkunud talle kohta Hardi autos. Kuna neid on autos

ainult kolm, siis mahuks Leenagi hõlpsasti sisse, ütles ta. Tüdruk kahet-
ses küll, et telefoni vastu võttis, aga nõustus siiski Andrese ettepanekuga.
Nendega tagasi Tartusse ta aga sõita ei kavatsenud – pärast talitust istus ta
esimesele Tallinna-bussile ega soovinud ühtegi kolmest poisist selle aasta-
numbri sees enam näha.

Uuesti Tartusse jõudis ta alles jaanuari lõpus. Jõulud olid kindlalt selja
taha jäetud ning isegi kaubamajad hakkasid vaikselt oma tulukesi kokku
korjama. Korteriski oli võimust võtmas argine koolimeeleolu – Mari oli
jõudnud juba raamatukogust esimese osa oma kohustuslikust kirjandu-
sest ära tuua. Sellel semestril kavatses ta majandust tõsiselt võtta.

Kuid semester ei olnud veel käes, nagu Mari talle meelde tuletas, ning
Genialistide klubis esines jälle Malcolm Lincoln Mimicry ja veel mingi
bändiga. Leena polnud pikka aega kusagil väljas käinud ning soostus see-
kord kaasa minema.

Rahvast kogunes palju nagu ikka ning selleks ajaks, kui Juhkental kella
kahe paiku laval spagaate heitma hakkas, oli õhk higist juba liiga paks.
Leena põgenes alla jahedasse suitsuruumi, mis bändi esinemise ajaks
peaaegu tühjaks oli valgunud. Ta nõjatus sealsamas aknalauale ja hak-
kas kotist suitsupakki otsima, kui üle toa tuli juba tuttav poiss, süütamata
L&M näpus.

„Võta see – mul on see üle.”

Leena vaatas ükskõikselt poissi, kehitas õlgu ja võttis siis pakutu vastu.

„Mina olen Arno...”

„...Joosepi sõber, jah, ma mäletan.”

„See Joosepi sõber, jah. Kuule, ma ei teagi, kas sa oled kuulnud, aga
Joosepi toakaaslane läks hiljuti kaduma. See Jaan Tavaline, kellest
Facebookis vahepeal uudis levis. Ma kuulsin, et ta nüüd lõpuks leiti üles.”

Leena ei olnud suitsu veel põlema jõudnud panna. Ta võttis selle uuesti
suust ja viskas poisile näkku.

„Sa mine õige persse,” ütles ta poisile ning kõndis otsejoones uksest
välja. Ülejäänud õhtu veetis ta tihedas rahvamurrus, Marile nii lähedal
kui võimalik.

Järgmisel hommikul lisas Arno Talv ta sotsiaalvõrgus sõbraks.

WARSAN SHIRE

Inglise keelest Carolina Pihelgas

Miks me armastuses läbi kukkusime

Ma olen üksik, nii et tegelen üksildaste asjadega.
Sinu armastamine oli justkui sõjas käimine, tagasi tulles polnud ma enam endine.
Sa vihkad naisi justnagu su isa ja tema isa, nii et see on sul veres.
Uitasin sinu südame mahajäetud parklas, otsides küüti koju.
Sa oled kummituslinn, millest ma ei suuda lahkuda, sest olen liiga patriootlik.
Jään siia, sest sa oled unenäo algus, mille tahan meelde jätta.
Ma ei hüüdnud, et ta tagasi tuleks, sest talle meeldivad hääletud tüdrukud.
Mitte et ta valetada tahaks, ta lihtsalt ei tea tõde.
Ma ei suutnud sind armastada, olid väike sõda.
Hajutasime kaotuse lõhna naljadega.
Ma ei tahtnud armastuses läbi kukkuda nagu meie vanemad.
Sa sundisid minus elava nomaadi maja ehitama ja paigale jääma.
Ma ei ole koer.
Püüdsime tõestada, et meie veri eksib.
Olin ikka veel üksildane, nii et tegelesin veelgi üksildasemate asjadega.
Jah, ma olen ebakindel, aga sellised olid ka mu ema ja tema ema.
Ei, ta armastab mind küll, ta lihtsalt paneb mind palju nutma.
Ta teab kõiki mu saladusi ja ikkagi tahab mind suudelda.
Kaua olid sa liiga julm, et armastada.
Sellest ei tulnud lihtsalt midagi välja.
Minu isa läks ühel päraslõunal välja ega tulnud enam kunagi tagasi.
Ma ei saa magada, sest tunnen suus ikka veel tema maitset.
Raiusin ta juured läbi, ta oli mu lemmikpuu, kõdunev, minu kodu alustalasid ähvardav.
Meie pere naised surevad oodates.
Sest mina ei tahtnud sind oodates surra.
Pidin ära minema, kui ta mind hoidis, tundsin end üksikuna.
Sina oled see laul, mida tagasi kerin, kuni tean kõiki sõnu peast ja mul hakkab halb.
Ta saatis sõnumi: „Armastan sind hullupööra.”
Tema süda polnud nii ilus kui ta naeratus.
Mängisime teineteise tunnetega, kuni hakkasime arvama, et see ongi armastus.
Anna andeks, ma olin üksik, sellepärast valisingi sinu.
Olen armastaja ilma armastatuta.
Olen armastusväärne ja üksik.
Kuulun üdini iseendale.

Kole

Sinu tütar on kole.
Ta teab hästi, mis on lein,
kannab terveid linnu oma kõhus.

Lapsena ei tahtnud sugulased teda sülle võtta.
Ta oli pinnuline puu ja merevesi.
Nad ütlesid, et ta meenutab neile sõda.

Viieteistkümnendal sünnipäeval õpetasid talle,
kuidas punuda juuksed köieks
ja suitsutada neid viirukipuu vaiguga.

Sundisid teda roosiveega kuristama
ja kui ta kõhis, ütlesid:
„*Macaantod* tüdrukud ei tohi lõhnata
üksinduse ega tühjuse järele.”

Sina oled tema ema.
Oleksid pidanud teda hoiatama,
hoidma teda nagu kõdunevat laeva
ja rääkima, et mehed ei hakka teda armastama,
kui ta on kaetud mandritega,
kui tema hambad on väikesed kolooniad,
kui tema kõht on saar,
kui tema reied on piirid.

Ükski mees ei taha ju pikali heita
ja näha, kuidas maailm põleb
tema enda magamistoas?

Sinu tütre nägu on väikene mäss,
tema käed on kodusõda,
kummagi kõrva taga põgenikelaager,
keha õudustega risustatud,

aga jumal küll,
kui hästi maailm
talle sobib.

mida eile pärastlõunal tehti

mu tädi maja pandi põlema
ma nutsin nii nagu naised telekas nutavad
nagu kokkumurtud
viienaelane
helistasin poisile kes mind kunagi armastas
proovisin rahulikult rääkida
ütlesin tere
tema ütles: „warsan, mis lahti on, mis juhtus?”

mõnikord palvetan
ja minu palved on sellised:
„armas jumal
olen pärit kahest riigist
üks on janune
teine põleb
mõlemal on vett vaja”

hiljem tol õhtul
võtsin kätte atlase
libistasin sõrmedega üle kogu maailma
ja sosistasin:
„kust sul valus on?”

ta vastas:
„igalt poolt
igalt poolt
igalt poolt”

naistele keda on raske armastada

sa oled hobune kes jookseb üksinda
ja tema üritab sind taltsutada
võrdleb sind võimatu kiirteega
põleva majaga
ütleb et sa pimestad teda
et ta ei suudaks sind kunagi jätta
unustada
midagi muud tahta
sa ajad tal pea ringi käima, oled talumatu
kõik naised enne või pärast sind
on sinu nimest läbi imbunud
tema suu on sind täis
maitse meenutamine paneb tal hambad valutama
tema keha on ainult üks pikk vari mis otsib sind
aga sina oled alati liiga jõuline
ja see, kuidas teda ihaldad, on hirmutav
hübematu ja ohvrilik
ta ütleb et ükski mees ei küüni selleni
kes elab su peas
ja sa püüdsid ju muutuda eks ole?
hoidsid oma suud rohkem kinni
püüdsid olla pehmem
ilusam
mitte nii õhuline, mitte nii erk
aga isegi magades tundsid sa
kuidas ta oma unenägudes sinust eemale rändab
armastus mida sa õieti tahtsid teha
ta pea lõhki lüüa?
inimeste sisse ei saa endale kodu luua
kas keegi pole siis seda sulle öelnud
ja kui ta tahab ära minna
las ta läheb
sa oled hirmuäratav
ja kummaline ja ilus
miski mida kõik ei oskagi armastada

Sinu ema esimene suudlus

See poiss, kes kunagi su ema esimest korda suudles, vägistas hiljem sõja ajal naisi. Su ema mäletab, kuidas ta seda su onult kuulis, magamistuppa läks ja põrandale maha heitis. Sina ise olid siis koolis.

Su ema oli kuusteist, kui nad suudlesid. Ta hoidis hinge nii kaua kinni, et minestas. Üles ärgates leidis ta, et kleit on märg ja kleepub vastu kõhtu, reitel hambajälgede poolkuud.

Selsamal õhtul läks ta sõbranna juurde, kes kääritas oma magamistoas salaja veini. Kui ema pihtis, et „keegi ei ole mind niimoodi varem puudutanud”, hakkas sõbranna naerma, suu viinamarjadest verine ja pistis käe ta jalge vahele.

Möödunud nädalal nägi ta, et see mees juhib 18 bussi, põsk paistes nagu kungas, väädiarm looklemas üle suu. Sina olid emaga kaasas, hoidsid datlikotti kõvasti vastu rinda, kuulsid, kuidas ema sügavalt oigab nähes, kui sarnased te olete.

Kõnelused kodust (väljasaatmiskeskuses)

Noh, ma arvan, et kodu sülitas mind välja, elektrikatkestused ja keelutunnid nagu keeleots vastu logisevat hammast. Jumal küll, kas sa tead, kui raske on rääkida sellest päevast, mil su oma linn tiris sind juukseid pidi mööda vanast vanglast, mööda koolivärvavatest, mööda põlevatest torsodest, mis olid masti tõmmatud nagu lipud? Kui ma kohtan teisi endasuguseid, tunnen ära igatsuse, mälestuse tuhast nende näol. Kodust minnakse ära ainult siis, kui sellest on saanud hai hambad. Olen seda vana hümni nii kaua suus hoidnud, et seal ei ole enam ruumi ühegi teise laulu ega keele jaoks. Tunnen häbi, mis mässib mu sisse, neelab alla. Rebisin lennujaama hotellis oma passi ribadeks ja sõin selle ära. Olen pundunud keelest, mida ma ei saa unustada.

-

Nad küsivad minult: „Kuidas sa siia sattusid?” Mu ihu peal on see ju näha. Liibüa kõrb, immigrantide kehast punane, Adeni laht, pundunud, Rooma, ilma jakita. Loodan, et teekond tähendas rohkem kui kilomeetrid, sest kõik mu lapsed on vees. Arvasin, et meri on ohutum kui maa. Tahaksin armatseada, aga mu juuksed lõhnavad sõjast ja lakkamatust jooksmisest. Tahaksin pikali heita, aga need riigid on nagu onud, kes sind puudutavad, kui sa oled noor ja magad. Vaata kõiki neid riigipiire, suu katkistest kehast vahul, meeleheitel. Olen kuuma päikese värv minu näol, mu ema põrmu ei maetudki kunagi maha. Olin päevi ja öid veoauto kõhus, välja tulles polnud ma enam sama. Mõnikord tundub, et minu keha kannab keegi teine.

-

Ma tean üht-teist, mis tõsi on. Ma ei tea, kuhu ma lähen, see, kust ma tulen, on kadumas, ma pole teretulnud ja minu ilu ei ole siin ilus. Võõraksjäämise häbi põletab mu keha, mis igatseb. Olen mälu patt ja mälu puudumine. Vaatan uudiseid ja mu suust saab verd täis kraanikauss. Jooned, kujud, inimesed laua taga, visiitkaardid, immigratsiooniametnik, pilgud tänaval, külmus, mis imbub sügavale kontidesse, inglise keele tunnid õhtuti, kodu on kaugel. Aga *alhamdulillah*, jumal tänatud, kõik see on parem kui leekides

naise lõhn või veoautotäis mehi, kes näevad välja nagu mu isa, kes tõmbavad välja mu hambaid ja naelu, või neliteist meest mu jalge vahel või püss või lubadus või ta nimi või tema meheuhkus minu suus.

-

Kuulen neid ütlemas: „Minge koju,” kuulen neid ütlemas: „Kuradi immigrandid, kuradi põgenikud.” On nad tõesti nii ülbed? Kas nad ei tea, et stabiilsus on nagu armuke, kes praegu su keha magusalt suudleb, aga hetk hiljem lamad värisedes põrandal, peal kivipuru ja vana valuuta kiht, oodates, et ta naaseks. Ma ei saa öelda muud kui seda, et kunagi olin ma nagu sina, apaatia, kaastunne, tänamatu ümberasustamine ja nüüd on mu kodu haihambad, nüüd on mu kodu püssitoru. Kohtume teisel pool.

Mis meil on

Meie mehed pole meie omad. Isegi mu enda isa, kes ühel pärastlõunal minema läks, pole minu oma. Minu vend, kes on vanglas, pole minu oma. Minu onud, kes lähevad tagasi koju ja kellele lastakse kuul pähe, pole minu omad. Minu nõod, keda tänaval pussitatakse, sest nad on liiga palju – või liiga vähe –, pole minu omad.

Mehed, keda püüame armastada, ütlevad, et meie sees on liiga palju valu, me kanname liiga tihti musta, meiega olevat raske koos olla, me oleme liiga kurvad, et meid saaks armastada. Siis nad lähevad ära ja me leiname ka neid. Kas selleks me siia sündisimegi? Et istuda köögilaua ääres, lugeda sõrmedel kokku neid, kes on surnud, neid, kes on ära läinud, ja neid teisi, kelle võttis politsei, narkootikumid, haigused või teised naised. See on jabur. Vaata oma nahka, tema suud, neid huuli ja silmi, jumal küll, kuula seda naeru. Öö on ainus pimedus, mida oma ellu lasta, ja isegi siis on meil olemas kuu.

I'm ready.

some time
some where

LUXUS ZU SONDERPREISEN

ARVUSTUSED

PIIRIPEALNE LUULE

Tõnis Parksepp

Kaur Riismaa

„Me hommikud, me päevad, õhtud, ööd”

Ji, 2011

Kaur Riismaa debüüt-kogu „Me hommikud, me päevad, õhtud, ööd” ilmumisest on möödas pea kaks aastat. See on aeg, mis on piisavalt lühike, et ei lase teha mingit kokkuvõtet raamatu fenomeni muutustest ajas, ja piisavalt pikk, et raamatu olemust vaadata klaarunud pilguga. Kui raamat ilmus, ei jäänud Riismaa tähelepanuta. Teda tituleeriti nii aasta tulevikutäheks kui ka nomineeriti Betti Alveri debüüdi- ning Kultuurkapitali aastapreemiale. Tõsi, viimastest auhindadest jäi tal küll natuke puudu, aga kiitus kippus nurinaid lämmatama juba eos.

Riismaa luulekogu on nii mitmeski mõttes piiripealne. Ühe üldisema diskussioonipunkti tõstatavad kindlasti tema tekstide luuleks või proosaks määramise raskused. 2011. aasta uudisluulele pilku heites sõnastab Mathura, et Riismaa tekstid mõjuvad *mitmel puhul mitte niivõrd luuletuste kui väikeste esseedena*¹. Raamatu järelsõnas kirjutab toimetaja Jürgen Rooste, et Kaur R.-i iga tekst *toimibki nagu romaan või jutustus*², aga annab mõista, et tegemist on siiski luulega. Seevastu jõuab Indrek Koff oma tasakaalukas arvustuses arusaamani, et antud küsimus, kus algab üks žanr ja lõppeb teine, on tegelikult kohatu, kui on tegemist kirjandusega³.

Seda diskussiooni jälgides, ja teades veel, mis toimub ka laiemalt praeguse ajajärgu eesti kirjandusmaastikul, tundub Koffi tähelepanek igati tervemõistlik. Ei ole üldse nii oluline, mis žanri alla mingit teksti mahutada, olulisem on, kuidas tekst funktsioneerib, kuidas ta mõjub ja milliseid erinevaid tõlgendusvõimalusi ta lugejale pakub. Ometi võib antud küsimusele – „Kas tegemist on luule või proosaga?” – vastamine olla kirjanduspilti rikastav.

Riismaa kogumikku lugedes jääb koheselt silma fakt, et tekst on esitatud seotud kõnes. Eageltonlikult öeldes tähendab see, et erinevalt trükitehnilisest ettemääratusest otsustas luulekogu autor ise, millal rida lõppeb⁴. Lisades siia juurde Märt Väljataga poeesia olemust käsitlevas artiklis ilmunud luule(tuse) definitsiooni, võibki kinnitada, et Riismaa kogumik koosneb

1 Mathura. Impressiooni ja ekspresiooni vahel. Kaemusi eestikeel-
sest uudisluulest aastal 2011. –
Looming 3/2012, lk 392.

2 Jürgen Rooste. Kaur R. (SAATE-
SÕNA ASEMEL). – Kaur Riismaa.
Me hommikud, me päevad, õhtud,
ööd. Ji, 2011, lk 195–196.

3 Indrek Koff. Tasakaalu otsides. –
Looming 5/2012, lk 735–736.

4 Terry Eagleton. How to Read a
Poem. Blackwell Publishing, 2007,
lk 25–31.

luuletustest, kuna tegemist on ridadeks jaotatud võrdlemisi lühikeste tekstidega, kus semantilised ja häälduspausid ei tarvitse kokku langeda⁵. Sumbumata siinjuures järjekord-
sesse viljatasse diskussiooni luule sisema olemuse kohta, tasub Väljataga eeskujul meeles pidada, et küsimusi „mis on luuletus?“ ja „mis on hea luuletus?“⁶ ei tohi segamini ajada.

Kui pöörata tähelepanu Riismaa luuletuste laadile, ei jõua Väljataga napi definitsiooniga just eriti kaugele. Ei maksa hakata otsima Riismaa tekstidest kohti, kus koma või punkt ei langeks värsi lõppu, et näidata, kuidas tähendus- ning lugemispausid on eristatavad. Riismaa luuletustes küll leidub kohti, kus värsside siirdelisus suureneb (nt *Raekoja plats / pole ilmselt enam Adolf Hitleri plats, / ja Kivisilda pole ammugi*, lk 27), kuid nende esiletoomine ei avaks kuidagi tema luuletuste põhiolemust, või kui, siis ainult pooleldi.

Riismaa luuletuste paremaks mõistmiseks tasub pöörduda väljale, mille Väljataga küll osati õigustatult enda artiklis kõrvale lükkab, kuid mis pakub siiski teatava kirjeldusliku lisatasandi kirjandusest rääkimisel. Nimelt näitab Väljataga, kuidas koolitraditsioonis harjunud arusaam belletristlikust kolmikjaotusest – lüürika, eepika ja dramaatika – on ebasüsteemaatiline ning ühtse aluseta⁷. Ometi just need suunad aitavad võtta kokku selle, mida ühed kriitikud Riismaa tekstide puhul tahavad eepilise alla määratleda, et teised saaksid neile vastu vaielda – ei, see on vist ikka luule. Juba poeetikaõpikus on kirjas, et lüürika ja luule mõisted ei kattu⁸, mistõttu luulest rääkimisel ei maksa lüürilist aspekti üle hinnata – luule võib olla ka eepiline ja dramaatiline. Võimalusi kirjutada on mitu, reegleid nendest tuletada ei ole alati otstarbekas.

Riismaa puhul ongi märgatav, kuidas ta oskab kirjanduse eri tasandeid – lüürilist, dramaatilist, eepilist – omavahel segada. Lüürilise poole pealt on tema tekstides esil kellegi mina ehk subjekt. Sellelt pinnalt avavad Riismaa luuletuste tegelased enda siseilma, intiimseid mõtteid, tundeid, arusaamu. Luuletaja toob meie ette eri ajastutel eksisteerivate tegelaste plejaadi, kes kõik tahavad meile midagi *enda* kohta öelda. Teisel tasandil, eepika poolelt, on Riismaa luuletus-

esitatud jutustusena, nad *kirjeldavad* mingit sündmust või juhtumist, hüppavad ajast aega (kolmekümnendatest nullindateni) ning annavad lugejale justkui mõista, et nii oligi. Kolmandal, dramaatika tasandil, hõlmavad Riismaa tekstid endas konflikti, ajalooliste subjektide ja sündmuste pörkumist, mistõttu inimesed on aja pillutada ega ole kunagi eneste peremehed või -naised. Kuigi lähtepunkt võib olla sama, paiskavad ajastu sündmused või individuaalsed eripärad inimesi

5 Märt Väljataga. Mis on luule? I – Keel ja Kirjandus 3/2013, lk 167.

6 Samas, lk 157–158.

7 Samas, lk 160–164.

8 Arne Merilai. Luule poeetika. – Epp Annus, Arne Merilai, Anneli Saro. Poeetika. Tartu Ülikooli Kirjastus, 2007, lk 19.

teineteisest ikka lahku: *Minu vanaema oli mari. / Minu ema on venelane. / Ja minu lapsed on rootslased* (lk 63).

Kokkuvõtlikult võib Riismaa luulet nimetada Arne Merilai eeskujul isegi (ballaadipäraseks) lüroepikaks: *Niisiis viitab lüro-epika (juba terminina) nii vormilisele kui sisulisele vastuolule, rajanedes sügavuti vältimatule konfliktile. Murrangu tunnetuslikuks põhjuseks oli uusaegse teadvuse levik: üksikisiku esilekerkimine ühiskonnast ehk eneseteadvuse vastandamine maailmale. Eristunud lüüriline ehk subjektiivne ja eepiline ehk objektiivne hingejagu nende dramaatilises kokkupõrkes ongi ballaadipärase allikaks.*⁹

Tulles nüüd ringiga tagasi Mathura ning Koffi arvustuste juurde, mis kindlasti üritasid ka vastata, kas tegemist on hea luulega, tasub tähele panna, et mõlemad kriitikud rääkisid teatavast *stilist väljalangemisest*¹⁰ ning ebausutavusest¹¹. Kuigi antud kriitika näol oli tegemist vaid väikese kõrvalepõikega arvustuste põhitoonist, mis enamasti rõhutasid luuletaja intellektuaalseid¹² ning empaatilisi¹³ võimeid, näitab taoline nurin taaskord Riismaa luule piiripealsust. „Me hommikute, me päevade, öhtute, ööde” tekstuaalse mõjususe kõrval on märgata, kuidas taoline vestmine tõstatab ka rea küsimusi tekstide usutavuse kohta. Lugejaid, kelle jaoks luuakse uuesti ajaloolist konteksti, jääb kummitama, kas tõesti võis nii ka olla.

Riismaa poeetiline masinavärk töötab üsnagi lakoonilise, kuid üllatusliku keele varal. Ülepaisutatud kujundite asemel valitseb enamasti tasakaalukas võrdlus, mis ühesuunalisele mõttekäigule lisab üllatavaid pöördeid: *Linnaläinud eestlastega on nagu herilastega. / Kõik nad tahavad välja näha ja*

kõlada nagu vespula germanica, / – sest kas pole selle putuka iseloom nagu buršil? – / aga tegelikult on nad vespula vulgaris. / Võta aga julgus kokku ja mine kontrollima / (esimesel on pealael tumedad täpid nagu teklid) / saad kohe nõelata (lk 16). Selliste võrdluste puhul ei olegi niivõrd oluline, kas on usutav, et luuletuse lüüriline mina (noormees, kes kirjutab kirja) võis teada nõnda palju herilaste eri liikidest, kuivõrd see, kuidas *germanica* ja *vulgaris* loovad uusi assotsiatsioone nii korporatsioonide kui ka eestlaste olemuse kohta.

Järgmiseks oluliseks aspektiks Riismaa luules on tema oskus kasutada erinevaid stilistilisi või kontekstuaalseid markereid, mis jätavad justkui mulje, et tegemist on päriselt elanud isikutega. Olgu siis selleks ruumiline marker *Pirogovi platsi istikud ei jäta varje* (lk 43) või stilistiline täpsus, et *vapside* kirjapilt oli tollal ikka *vabsid* (lk 36). Või mingisugune laiem ajaloolis-kontekstuaalne

- 9 Arne Merilai. Eesti ballaad. – Vokimeister. Tartu Ülikooli Kirjastus, 2011, lk 386.
- 10 Indrek Koff. Tasakaalu otsides, lk 735.
- 11 *Kui talle [Riismaale – T. P.] midagi ette heita, siis ehk vaid seda, et 1930. aastatel elanud inimeste suhu seatud jutt kõlab liiga äratuntavalt tänapäevaseks. Õigupoolest tundub see asjaolu küll taotluslik, ma ei ole ainult kindel, kas selline taotlus end selles raamatus päriselt õigustab* (Mathura. Impressiooni ja ekspressiooni vahel. Kaemusi eestikeelsest uudisluulest aastal 2011, lk 392).
- 12 Samas, lk 392.
- 13 Indrek Koff. Tasakaalu otsides, lk 734.

osutus, mis oma kontrastse irooniaga puudutab meie kõigi kultuurimälu: *Naine pakkus neile siis teed või kohvi, teravat, [---] rääkisime uuemast ja vanemast kirjandusest ja sellest, / et kas Stalini kipsbüstid ehk liialt palju ei maksa. [---] Stalin sai meil naabritega kahe peale, / kui külalised olid meilt läinud, ulatasime aknast teisele, / nii ta meil rändas, kuni lõpuks puruks kukkus, / aga kukkus õigel ajal – sakslased tulid sisse. / Punaste tagasi tulles liimisime Stalini jälle kokku. / Üks kirjandushuviline küsis, miks Stalin katki on, / me vastasime, et natsionalistlikud anastajad löid puruks, / salaja liimisime kokku ja hoidsime talle, teadsime ju, / et punasõdur aumehe sõna andnud ja tagasi tuleb* (lk 126–127).

Taalised intertekstuaalsed lingid loovad lugeja teadvuses seose mingi olnud ajaga (nt nullindaid peegeldav *sisse kolisime, „põllu peale”,* lk 163) ja tekitavad koostöös teiste markeritega mulje, et tegemist on päriselt juhtunuga. Kusjuures isegi siis, kui lugeja ei tunne ära, mis osutusega on tegemist – nt ei ole lugeja jaoks oluline, et värsid *Sajand algas sinu Majesteedi sõjaga kaugel lõunapoolkeral, / ja minu Majesteedi sõjaga kaugel idas* (lk 19) tähendaksid teist Inglise-Buuri sõda ning Vene-Jaapani sõda –, on Riismaa luuletustes piisavalt üldnimlikku (naiste-meeste, vanemate-lastete suhted jne) ja näiliselt salapärase, mis pakuks huvi igasugusele lugejale.

Kaur Riismaa luuletuste mõjuvust võibki võtta kokku tema oskusega laveerida eri piiride pinnal. Kontrollides näiteks luuletuse „Lehitseb Narva Jõesuus „Põhja Kodu”, südasuvi 39” (lk 48–54) algteksti DEA andmebaasist, võib selguda, et Riismaa on sõna sõnalt tsiteerinud kunagisi Põhja Kodu uudisnupukesi. Kusjuures mõningad originaalteksti „v”-d on tema (või toimetaja) ajastu märgina „w”-ks muutunud. Taoline paranoiline lugemine on aga Riismaa luuletuste mängureeglite mõningane rikkumine. See on oskamatus näha uudise *põder sai südamerabanduse*¹⁴ (lk 50–51) poeetilist külge. Lõppkokkuvõttes ei ole ju eriti oluline, et tegelikult olid Põhja Kodu paljud artiklid gooti kirjas, mida Riismaa luuletus ei püüagi taasluua, vaid tähtis on see, kuidas uues kontekstis taoline algimpulss (antud juhul *ready-made*’ina) uue jõuga toimima hakkab. Ei rääkinud Thomas Stearns Eliot juhuslikult, et luuletajal on tarvis ajalootaju ning traditsioonitunnet, ainult oma isiksuse lakkamatu sure-

tamisega on võimalik tema arvates kunstnikuna edeneda¹⁵. Aregu edasise seisukoha suhtes on aga oluline leida tasakaal enda ja teiste vahel (isegi, kui need teised on enda loodud). Senini pole Kaur Riismaa sisekõrv teda veel alt vedanud.

14 Põhja Kodu, 5.07.1939, lk 1.

15 Thomas Stearns Eliot. Traditsioon ja individuaalne talent. – Valitud esseid. Tõlk. J. Rähesoo. Hortus Litterarum, 1997, lk 9–21.

MÕISTA, MÕISTA, MIS SEE ON?

Linda-Mari Väli

Erkki Luuk, c:
„Tammeöö”
2012

See on pisike, pruun ja paberist. Ajab segadusse, homeeriliselt naerma, siis juukseid katkuma, sonima. Satud justkui nõiutud metsa – on rada, täitsa käidavgi, ümbrus kisub seevastu aina veidramaks ja unenäolisemaks, ümberringi kõrguvad tammed aga kohisevad üha ähvardavamalt. Tuul tõuseb, sa seisatad. On öö ja tammed.

„Tammeöö” oleks kirjutatud justnagu mingis tavateadlikkusest irdunud seisundis ja sama näib ta ootavat ka oma lugejalt: harjumuspärasest analüüsimisest, defineerimisest ja seostamisest lahtiütlemist ning uue olemisega kaasakandumist. „Tammeöö” pole mu meelest mõeldud mitte *mõistusega* haaramiseks, vaid *tajumiseks*. Siit aimub zenbudistlikku satorisse ehk äkkvirgumisse tõukamist: oled küll tuttavalt maastikul, aga astud harjumuspäraselt rajalt kõrvale, võssa ja võid nõnda jõuda täiesti tundmatusse paika.

Sääraselt juhatab pea iga lõik ja näiteks lause: *ühel hingedeööl enne minu sündi olin ma tugevalt ehmunud* (lk 18). Erkki Luuk ja Tanel Rander näivad otsivat erinevaid viise lugeja eksitamiseks. Mõned sõnad ja mõisted jäävad arusaamatuiks (kunisev, tirbe, sirnanud jne), teised ei sobi jälle konteksti (*puu latvades toimus intensiivne kägu*, lk 42). Laused ja lõigud paistavad tupikusse jooksvat (*kusagil on oksahunnik või mitte*, lk 72), süžeed ja dialoogid kulgevad ebamaises veidruses („*Mitu aastat sa siin järves juba konutad?*” küsiti. „*Poolteist või kaks...*” vastasin. „*Juba lutsude pealt näha...*” naerdi, lk 25).

Keele rikkus, metafooride ja kujundite erakordsus ning lõputute süžeeiinide unenäolisus meenutavad hollandi graafiku Maurits Cornelis Escheri teoseid, milles lõputud trepid, seinad, põrandad ja laed moodustavad ruume, mis ei allu enam tavareaalsuse loogikale – ühe ruumi lagi saab teiselt poolt suubuvale trepile hoopis põrandaks ja nõnda edasi. Ka Luuk ja Rander laovad sõnu ja sündmusi mingist tabamatust kavast lähtudes, moodustades näiliselt absurdsed, ometi seletamatult lummava ning ka tähendusrikkana mõjuva tekstivoo. Pidevad salapärased märkused musta tüügasmaja ja WC varemete kui üldtuntud maamärkide või kellegi Alexander Vesiplaani kohta, justkui oleks tegemist ajaloolise

TAMMEÖÖ

isikuga, tekitavad esmalt mulje, et midagi on ütlemata jäetud. See on nagu lastele mõeldud mäng: ühenda numbrid joonega ja saad teada, kes on pildil. Ent Tammeöö „numbrid” on märksa mitmemõõtmelisemad, pilt metafüüsilisem.

Korduvad väljendid ja viited (nt inimlik pöög, kesk-talvine hnott), paigad (metatartu) ja ka tegelased (Alexander Vesiplaan, maski nukk, leiva nukk, vesitermi nukk jne) justkui vihjaks, näilisele lünklikusele vaatamata, mingi suurema terviku olemasolule. Sedasama muljet toetavad teose üldine stiil ja tonaalsus, teatav piibellik süntaks, absurd, mis kõlab kokku juba eelnenud absurdiga. Narratiiv ei joonistu välja mitte niivõrd sündmustejadana, kuivõrd mingi kohana, müstilise paigana müstilises ajas, mis seob sealseid müstilisi sündmusi. Palju räägitakse veest, hämarusest, ürgelukaist – kõik viitaks nagu maailma loomise eelsele ajale, kus ruum on alles pimedust ja võimalusi täis. Ehkki sündmuste toimumise paika iseloomustab väga olulisena jõe olemasolu ning aeg-ajalt juhatatakse ka täiesti reaalsele linnaradadele, viidates näiteks Kaarsillale ja Peetri kirikule, Tartule, on ometi täiesti selge, et Tammeöös väljendub Tartu salajasem, tundmatum iseloom – ning nõnda teada-tuntu üle-üldine tundmatus.

Kõige pikematel narratiivsetel lehekülgedel, kus kirjeldatakse Luugi ja Randeri juhatusel toimuvat ekskursiooni Karupargis ja selle ümbruses, aimubki vast kõige selgemalt idee reaalsuse subjektiivsusest: pole mitte reaalsust, vaid reaalsuse nägemine, tõlgendamine, toimub terav vastandumine kaasaegsele viisile reaalsust näha. Antakse juhatust ja peetakse kõnesid, aga kanoonilisele reaalsusekäsitlusele vastanduvast võttes: *hetkeks omaette jäänuna esitame c-ga (sügavalt varjatult) aru pidades ettekande [--] nagu ebamugavust tundes hakkab läbi puu kõnet pidama* (lk 57). Tavaliselt eeldataks sel momendil kõne avalikustamist, publiku poole pöördumist, kuid salatsemises näibki väljenduvat „Tammeöö” iseloom: seletatakse midagi, aga maskeeritult, peidetult. Ent mitte selleks, et eksitada, vaid vastupidi, õigele või pigem lihtsalt tammeõisele teele juhatamiseks: sinna jõuabki kõnealuses kontekstis vaid valesid radu pidi. Tammeõisest perspektiivist lähtudes võiks oletada, et kui tahad jõuda linna keskele, siis istu lihtsalt maas vedelevalle rondile ja oota. Või tee midagi muud. Ükskõik mida. Roni kas või omaenese suhu ja leia sealt Tartu kesklinn.

Arusaamatuna näivad sõnad ja hämarusse kiskuvad laused väljendaksid selles kontekstis justkui onomatopoeetiliselt või intuitiivselt mingeid asju, olevusi ja sündmusi, millele praeguses keeles enam või veel vasteid ei leidu. *Mõnest*

Tammeõisest perspektiivist lähtudes võiks oletada, et kui tahad jõuda linna keskele, siis istu lihtsalt maas vedelevalle rondile ja oota. Või tee midagi muud. Ükskõik mida. Roni kas või omaenese suhu ja leia sealt Tartu kesklinn.

Luuk ja Rander näivad minevat veelgi kaugemale, luues keele, millega väljendada seni vaid üksikutele kvantfüüsikutele tuttavaid dimensioone.

üksikust august tõusid aegajalt üles pinnale: polikarpus...tobreluts (lk 5) tekitab küll kujutluspildi, teadaolevast ja tõlgitava vast väljaspool paikneva arusaamise. Pidev keelega mängimine võib seega olla ka palju enam kui lihtsalt eksitamine või ekstaasis sonimine: see võib olla uue keele ilming, mille abil saab võimalikuks reaalsuse pealiskihi alt paljastava reaalsuse kirjeldamine. Selles uudses keeles avaldub pidev võimaluste voog, nägemisviiside paljusus. Meenub Aldous Huxley idee, et on vaja veel üht sõnadekogu, mis väljendaks asjade loomulikkude kokkukuuluvust. Luuk ja Rander näivad minevat veelgi kaugemale, luues keele, millega väljendada seni vaid üksikutele kvantfüüsikutele tuttavaid dimensioone. Kui lähtuda ideest, et just keel loob meie reaalsust, on selge, et uudse keele loomisel, mis läheneb tava-pärasest täiesti erineval viisil nii ajale, ruumile kui ka füüsikalistele ja bioloogilistele seadustele, muutub meie suhe reaalsusse.

Kõige igavam lähenemine sellisele „keelele” eeldaks „Tammeöö” tõlkimist n-ö tavamõistetavusse, teksti dešifreerimist, justkui oleks tegemist kosmiliste antennide poolt kinni püütud sõnumitega. Teine võimalus tähendaks aga samastumist, katset teadaolevast väljenduslaadist loobuda ning jõuda seeläbi tammeõise tegelikkuse mõistmiseni. *Keset linna on üks põld. seal ei käida, aga kunagi seal ma olen (seal oli juba ürgajal olnud põld). sinna sattudes.. siinkohal satub jutustaja unne – ta justkui tahaks midagi öelda, aga sõna – nii nagu ka jutlustaja topis – hõljub aeglaselt nagu muldatäis kops läbi pimedada võsa* (lk 65). Kõik on selge ja seostatud, ainult harjumuspärasest täiesti erinev.

Tegelikult ulatub nähtus nimega Tammeöö kõnealusest raamatust kaugemalegi, kajastub Luugi ja Randeri korraldatud *performance*’ites, näitustes, iseäralikes avalikes jalutuskäikudes, mida kirjeldakse tammeõisest perspektiivist lähtudes ka raamatus endas. Ise nimetavad nad seda kõike uueks religiooniks¹. Mida see tähendab? Ilmselt mitte kiriku ja koguduse rajamist, pigem ikkagi viidet mingile uutmoodi vaimsele seisundile. „Tammeöös” võiks näha materialistliku ja teadusliku, n-ö äraseletatud maailma vastandpoolust: Luugi ja Randeri tekst ei allu piirangutele, mis peaksid meid üksteisele paremini mõistetavateks tegema, niiviisi paljut ka kaotsi lastes. Tammeöö püüdleb vabadusse, nagu loodaks vabaduses leida midagi enam. Midagi teist.

1 Vahur Afanasjev. Tammeöö pürib religiooniks. Intervjuu Erkki Luugi ja Tanel Randeriga. – Eesti Ekspress, 4.10.2012.

PÄRISELUS KÄIVAD ASJAD TEISITI

Eda Ahi

Paolo Giordano
„Algarvude üksildus”
Varrak, 2012

Paolo Giordano on nii mitmeski mõttes väga erandlik kirjanik itaalia senises pikas ja mitmekesises kirjandusloos. Tavaliselt ei jäeta mitte üheski Giordanoga tehtud intervjuus ega tema teose arvustuses mainimata, kui hirmus noor see kirjanik on. Üldiselt järgneb taolisele kommentaarile ka pateetilise maiguga küsimus või kommentaar selle kohta, kuidas tal ometi õnnestus nii noores eas taolist paduedu saavutada.

Noorus pole Itaalias tõepoolest mingi eriline voorus ja kui mõnel hakkajal plikal-poisil – räägime siinkohal kodanikest, kel vanust kolmekümne ringis – õnnestubki imekombel oma teos raamatupoodide riiulitele paigutada, ei maksa tal uhketest kirjanduspreemiatest ometi unistadagi. Aga, ennäe imet, Paolo Giordanol läks see vee peal kõndimisega võrdlust vääriv tegu korda siis, kui ta Itaalia mõistes alles kirjanduslik loode oli – Giordano sai nimelt oma romaani „Algarvude üksildus” eest Itaalia ühe mainekaima kirjanduspreemia, Premio Strega, kui ta oli kõigest kahekümne kuue aastane. Sellega kaasnes ka laiem tuntus, kriitikute kiidulaul ja rahva kestva ovatsioonid. Et itaallaste piiratud imestust mõningate põgusate näidetega illustreerida, toogem võrdluseks sama preemia võitnud autorid Niccolò Ammaniti, kes oli autasu saamise hetkel 42-aastane, Margaret Mazzantini – 41, Umberto Eco – 49, Primo Levi – 59 jne. Lisaks tuleb mainida, et enamiku selle tunnustuse pälvinud autorite puhul pole olnud tegemist nende ilukirjandusliku debüüdiga – suurem osa neist oli selleks hetkeks olnud juba üsna tuntud autorid ning oma tunnustatud kirjanikusulge pikki aastakümneid mööda paberit vedanud.

Noorus pole Paolo Giordano puhul siiski ainuke ebatavaline asjaolu. Tuleb mainida veel üht üllatavat pisiasja – kirjanik on tegelikult hoopis füüsikuharidusega ning selles valdkonnas oma tegevust jätkanud isegi pärast Premio Strega võitmist. Enda sõnul on ta keskkooliaastatest saati aeg-ajalt ikka midagi kirjutanud ja koguni võtnud osa siinmailgi tuntud kirjaniku Alessandro Baricco nn kirjanike kooli kursustest. Siiski on Giordanot keerukas itaalia senisesse kirjanduskaanonisse paigutada – stiil on küll oma näilises lihtsuses ja

Kuid ka füüsikuharidus ei ole siinkirjutaja arvates kirjandusliku kvaliteedi ja edu saavutamise seisukohalt sugugi vähetähtis. Tundub, et see on kaasa aidanud värske ning omapärase kirjandusliku keele ja pilgu leidmisele, inspireerinud Giordanot looma maailma, mille läbivaks motiiviks on matemaatilised arvud.

fragmentaarsuses kergelt bariccolik-ammanitilik, kuid siiski mitte päris nendesarnane. Tema oskus kaasahaaravaid lugusid jutustada ja põnevust tekitada paneb mõtlema sellistele korüfeedele nagu Andrea Camilleri või eelmisel aastal siitilmast lahkunud Antonio Tabucchi, aga pole nendega ometi lõpuni võrreldav. Giordano ise on tunnistanud, et hakkas itaalia kirjandust (nii kaasaegset kui ka vanemat) rohkem lugema alles siis, kui ta tunnistati kirjanduspreemia vääri-

liseks ja arvati n-ö ametlikult päriskirjanike hulka – sellest tekkis huvi ja vajadus mõista ka kodumaa kirjanduslugu. Enne seda olevat ta oma lugemishimu rahuldanud, neelates aplalt USA kirjanike teoseid, mille mõju noore itaalia sutesepa maailmanägemisele ja stiilile ei saa tema enda sõnul kuidagi alahinnata.

Kuid ka füüsikuharidus ei ole siinkirjutaja arvates kirjandusliku kvaliteedi ja edu saavutamise seisukohalt sugugi vähetähtis. Tundub, et see on kaasa aidanud värske ning omapärase kirjandusliku keele ja pilgu leidmisele, inspireerinud Giordanot looma maailma, mille läbivaks motiiviks on matemaatilised arvud. Vaatavad need ju vastu juba

pealkirjastki. *Algarve saab jagada ainult ühe ja iseendaga*, kirjutab Giordano. *Neil on oma koht naturaalarvude lõputus reas, kahe teise numbri vahele surutuna nagu kõigil teistel, ent siiski neist sammukese võrra eemal. Algarvud on kahtlustavad ja üksildased, ja selles peituski põhjus, miks Mattia neist nii vaimustatud oli. [---] Mattia meelest olid nemad Alicega just niisugused kaksikalgarvud, üksinda ja eksinud, lähedal, ent siiski mitte piisavalt, et teineteisega kokku puutuda. Alicele polnud ta sellest kunagi rääkinud (lk 135–136).*

Muide, tõe huvides tuleks mainida, et erakordselt lumitava pealkirja, mis paljuski on üheks raamatu trumpidest, mõtlesid tegelikult välja hoopis Mondadori kirjastuse toimetajad. Giordano tunnistab ühes intervjuus, et ise poleks ta ilmselt selle tema sõnul ainuõige pealkirja peale tulnud – täielikult oma kirjutusse haaratuna ongi tihtipeale raske näha kõige lihtsamaid lahendusi. Autori pakutud algne pealkiri oli hoopis „Dentro e fuori dall'acqua” (eesti keeles „Vee sees ja veest väljas”), millega ta ilmselt soovinuks tähistada peategelaste Alice ja Mattia elude heitlikkust. Tuleb tunnistada, et pigem on nende loo puhul tegemist üheainsa suure vee all rabelemisega.

Raamatu äärmiselt kaasahaaravas algusosas jutustatakse meile paralleelselt kaks lugu, mis hiljem omavahel lahutamatult põimuvad, aga kunagi päriselt üheks ei saa, kui eelpool toodud algarvude selgitust edasi arendada. Autor

Probleemid seksuaalse orientatsiooniga? Olemas. Iseenda lõikumine või anoreksia? Aga palun. Hirm läheduse ees ja koolikiusamine? Depressioon? Siin mis siin. Ja nii edasi.

avab meile esimestel lehekülgedel maailma kahe lapse silmade kaudu – kummalgi tuleb õrnas eas läbi elada üks konkreetne sündmus, mis muudab igaveseks nende elu. Ja üks ikka halvemuse poole. Nendest kahest sündmusest saab alguse üks pikk piinade, painete ja hirmude jada, mis peategelasi mingi nähtamatu ning ebamäärase mõistmisniidi kaudu omavahel ühendab. Laste silmade läbi kirjutab Giordano tõesti erakordselt usutavalt ja värskest – enda väitel oli ta enne romaani jõudmist kirjutanud peamiselt just lugusid, kus peategelasteks olid lapsed.

Paolo Giordano teose puhul torkab teravalt silma kõikehaarav lootusetus, millesse autor pole siinkirjutajale jäänud mulje kohaselt lisanud mitte kübetki ironiat, erinevalt hiljuti ka eesti keelde tõlgitud kaasmaalasest Paolo Norist,

kelle raamatust „Tuubat ei ole” leitav lootusetus on humoorikas ja kuidagi „suvaline”. Võib vist isegi öelda, et tegemist on puhta traagikaga, mis hoolimata põgusatest helgematest momentidest siiski tervet süžeed varjutab. Kindlasti on ka see üks raamatu edu saladusi – mängitakse lugeja empaatiavõimel ja kaastundel, tegelaste sisemaailma kirjeldused tunduvad esmapilgul olevat valusad ja siirad, paistavad pakkuvat paljudele samastumisvõimalusi. Samas on neisse suudetud kokku kuhjata niivõrd palju erinevaid taakasid ja probleeme, et kohati võib küll tekkida küsimus, kas tegemist pole ehk mingit sorti paroodiaga. Probleemid seksuaalse orientatsiooniga? Olemas. Iseenda lõikumine või anoreksia? Aga palun. Hirm läheduse ees ja koolikiusamine? Depressioon? Siin mis siin. Ja nii edasi. Tundub, et pettumuste ja ängi lõputusse keerisesse pole haaratud mitte ainult peategelased, vaid ka nende lähedased – sõbrad ja vanemad. Emasid-isasid, muuseas, kujutatakse tõeliste hoolimatute isekate monstrumitena, kes oma lapsi ei mõista ega paistagi selleks erilist vajadust nägevat. Samas kannatavad nad loomulikult hirmsasti ka ise. Karakterid on küll tugevasti välja joonistatud, aga kuna selleks on kasutatud peamiselt tumedamat ja kurvemat värvipaletti, on tulemus sellest hoolimata mitte kõige paremas mõttes ühtlane. Teose emotsioonidegamma jääb kahjuks veidi liiga üheülbaliseks – kübeke huumorit või ironiat poleks üldpildile sugugi paha teinud.

Pealegi tuleb tunnistada, et kui mõned muigama ajavad episoodid välja arvata, on see kõikehõlmav traagika tänu oskuslikule jutustamisviisile tõeliselt kaasahaaravaks muudetud. Sisu ja üldmeeleolu on rohkem maitse asi, aga see, kuidas seda edasi antakse, väärib küll tähelepanu. Paolo Giordano kohta võib ilmselt kasutada samu sõnu, millega

ta ise kirjeldab üht oma tegelast: *Viola Bai oskas tõepoolest jutustada. Ta teadis, et kogu jutustuse brutaalne jõud peitub üksikasjades* (lk 53). Ilmselgelt teab seda ka Giordano, ja see teadmine võib tal pärineda Baricco õpetustest, kes üldiselt tundub harrastavat sama taktikat. Baricco läheb oma jutustamise üksikasjalikustamises lausa nii kaugele, et tema stiil on tuntud eriskummalise kirjavahemärkide kasutuse poolest (näiteks kaldkriipsud, tühjad read, kirjavahemärkide puudumine jne).

Giordano stiil nii ekstsentriline ei ole, ent siiski ei saa jätta mainimata, et see sobib häbiväärselt hästi kokku jutustuse sisuga. Seejuures on rõõmustav rahumeeli tõdeda, et kooskõla on säilinud ka eestikeelses tõlkes. Giordano kasutab palju lihtlauseid, tekst on üsna fragmentaarne ja jätab veidi hakitud mulje. Dialooge on nii vähe kui võimalik ja põhirõhk koondub kirjeldustele, mida võib vististi nimetada romaani kõige õnnestunumaks osaks. Kõik see kokku loob juba romaani esimestest lehekülgedest alates meeoleolu, mis on tulvil üksildust ja ängi. Tegelaste pead on tihedalt täis topitud muremõtteid, mis ei leia sealt kuidagi väljapääsu. Nii tekib ka lugejal soov need kuidagi sealt välja päästa, ent paraku on see raamat juba kirjutatud ning jääb üle vaid abitult pealt vaadata, kuidas kangelased lehekülg-leheküljelt sügavamale omaenese üksildusse vajuvad.

Niisiis, andes endale täiel määral aru „Algarvude üksilduse” kirjanduslikust kvaliteedist, tekkis siinkirjutajal pärast põgusat seedimist ometi tunne, et tahaks Giordanot natuke raputada ja öelda, et ega nii ühtlaselt hullud need asjad ikka ei ole kah – tegelikkus on kordades kirevam. Nii nagu pärast paduromantilise lõpuga muinasjutu lugemist nenditakse, et paraku pole päriselu sugugi nii roosiline, tuleb ka pärast Giordano romaani sulgemist ennast näpistada. Liigne tõsidus ei ole vooorus. Giordano näiline realism ja inimkannatuste pealtnäha siiras kujutamine on küll tänu mõningatele huvitavatele motiividele ning osavale stiilile omajagu veenvad, aga näitavad kõigest ühte tegelikkuse ja inimeseksolemise paljudest tahkudest. Ja sellest on natuke kahju – raiskamine ju.

Nii nagu pärast paduromantilise lõpuga muinasjutu lugemist nenditakse, et paraku pole päriselu sugugi nii roosiline, tuleb ka pärast Giordano romaani sulgemist ennast näpistada.

AUTORID

Sveta Grigorjeva (25):
„Liisi joonistas.”

Eda Ahi (23)

on rõõmus, et suve saabumisega on Tallinna vastsist peagi jälle saamas vana hea Saaremaa valss.

Helen Hein (24)

on isepäine. Meeldib minna ja siis jälle tagasi tulla, sest rändamine aitab luua peegeldusi ja need omakorda tagasipeegeldusi.

Madis Kats (30)

leiab, et on kole raske enda kohta midagi öelda. „Vabakutseline fotograaf” näiteks, kuid noh, mitte ainult... Kunstnik? Kujundaja? Loomemajandusvaldkonna ettevõtja? See või teine või kolmas silt, eraldi võttes on need vormimütsid ju kõik: toredad, sisukad. Vaatan oma nagi ja ? „Tere, mina olen Madis.”

Norman Kuusik (23)

Vt ka: minemisel.blogspot.com.

Elisabeth

Kaukonen (17)

omab kassi nimega Musi ja unistab ärkvel olles. Otsib kuskilt midagi ja mõnikord juhtub, et leiab ka.

Laura Kumpas (22):

„Ringi liikuda ja silmad lahti hoida, inspiratsiooni koguda. Olemisest rõõmu tunda ja hoolitseda pisiasjade eest, et siis suured asjad enda eest ise hoolitseksid. Karastada ennast tegudega, mida teha ei julge. Sattusin kunagi Viini. Ja

endiselt olen Viinis, et pildistada, õppida, reisida, laulda, rattaga sõita ja huvitavaid hullukesti (mõnikord saavad meist sõbrad, mõnikord õpetame üksteist) tundma õppida.”

Karl-Henri Käämer (23)

on põline pelgulinlane peab lugu rahust, vaikusest ja kirjutab paberi peale kõlblistest ehk kõlbmata asjadest, kui aeg temale niisugust luba andma peaks.

Karel Käärman (29):

„tihti ohverdan pisut et säästa enamat sest ükskõik kui hea käigu leian tean et alati leidub parem käik ja piisab ainult ühest valesti arvatud kombinatsioonist et terve partii untsu keerata kuigi mõni osa veast on alati korrektne ja isegi ilus”

Erki Lind (27):

„Mind paeluvad ilu, inimesksolemine ja looming. Sellepärast uurin ülikoolis ajalugu ja religioone ning tunnen tugevat tõmmet kirjanduse ja kunstide vastu.”

Kristjan Mürsepp (19):

„Päevaleheelu, iga-päevaelu ja kolonel Aurelio Buendia.”

Warsan Shire (24)

on Keenias sündinud somaali luuletaja, kes elab Londonis. Tema esimene luulekogu „Õpetan emale sünnitamist” (“Teaching My Mother How to Give Birth”) ilmus 2011 ja on saanud üsna suure tähelepanu osaliseks. Shire'i kujundikeel on jõuline ja rikas ning tema teemad tõukuvad nii briti kui ka aafrika kultuurist. Ta on ajakirja SPOOK luuletoimetaja ning 2013 pälvis ta Bruneli ülikooli Aafrika luule auhinna.

Mari Pihl (25):

„Mul on kalduvused (ja mulle meeldivad pesukuiivatusrestid): Mina: „See pesukuiivatusrest näeb välja nagu skulptuur.” Sõbranna: „Sul on see kalduvus, jah...””

Marianne Pitk (27):

„Olen zooloog, kes uurib laulu-lindude sise- ja hingeelu. Paljud metsaelanikud on usaldanud mulle oma loo, mis on mul veel üles kirjutamata. Vabal ajal ajan Tartu hakkidega juttu, söön banaane ja võitlen paranoiahoogudega.”

Maari Soekov (21):

„Kuidas võtta kolme lausega kokku inimest, kes on minu jaoks täielik müsteerium? Kuule, kirjuta lihtsalt, et ma olen paadunud unistaja. *That is all.*”

Martin Vabat (32):

„Kevad jäi sel aastal justkui ära. Paksule vanale lumekoorigule järgnes kohe maikuu palavus. Nii jäi ka esimene kiivitaja laul kuulmata, kõige värskem mullalõhn veidi tundmata. Lõhn oli küll olemas, aga paks lumekoorig ei lubanud uskuda, et kevad on käes. Ja siis tuli suvi. Lihtsalt tuli, nagu postimees tuli iga päev umbes kell kaksteist meie väravale. Selline on elu. Mõõduv, lihtne, argine. Head meelt teeb see, et hakkasin uuesti vikatiga muru niitma ning sain mõned kirjad teele saata.”

Linda-Mari Väli (24):

„Nägin hiljuti imelikku und. Seal oli hiiglaslik pood, nagu linn, ja kõik elasid selles. Ühel päeval tahtsid inimesed millegipärast minema. Kui nad ustest välja jõudsid, avanesid poe seintes hiiglaslikud luugid, sealt sööstis välja koletud masinad. Need löiksid inimesi tükkideks, kümnete ja sadade kaupa, jäsemeid lendas, kohutav kisa, paanika, aga pääsu polnud, kõik tükkeldati elusalt. Jube. Ma ei kujuta ette, mida see võiks tähendada. Tegelikult ma aiman.”

RAAMATU- TUTVUSTUSED

Lauri Teder, „Mullikile” / Tõnis Vilu, „Oh seda päikest” / Indrek Lõbus, „Kirjad Hebronist”

Aprilli lõpus, mai algul ilmus Värske Raamatu sarjas korraka kolm vägagi eriilmelist luulekogu – Lauri Tedre „Mullikile”, Tõnis Vilu „Oh seda päikest” ja Indrek Lõbusa „Kirjad Hebronist”.

Lauri Tedre luulekogu pakub neist teemavalikus vast kõige vähem üllatusi, kuid seda imetlusväärsem on tema tekstidest kumav kohati melanhoolse varjundiga soojus ja empaatia, isegi kui luuletused on vahel üsna teravalt sotsiaalkriitilised. Lauri liigub linnas, kirjutab armastusest, noorusest, kaaslastest, suhetest, *arvamussiidristest* õhtutest, kodust, kujutab hetke lootusetult ununema kippuva mineviku ja segasevõitu tuleviku vahel, otsib kindlat ja lihtsat toetuspunkti huvi üleval hoidva mitmekesisuse sees. Ja teeb seda võimalikult väheste sõnadega ning justkui muuseas kergete pööretega selgete üldistusteni jõudes.

Tõnis Vilu luulest leiab linna üsna harva ja sedagi vaid *ärakirjana*, viipena pöörduda mändide vilusse, vaadata merd, päikest, tulikaid. Tõnise luules on esil keskkond, ümbritsev ruum, loodus, kuhu võiks pigem ära kaduda, sellega ühes hingata, justkui minata jääda. Teravamaid noote tuleb tema luulesse sisse ikka momentidel, kui selles suhtes on mingi viga, midagi kunstlikku, keegi püüab end millegi arvel kehtestada ja esil hoida. Kus aga suhe loodusega on vahetu, õhkub Tõnise täpsetest vaatlustest erilist helgust ja kumab väga iselaadset keeletaju.

Seevastu **Indrek Lõbus** pöördub lugeja poole pea eranditult minapositsioonilt ja see mina on paiguti paisutatud lausa messialikuks. Luulekogu mina seisab kompromissitult teatavate väärtuste eest, räägib justkui ajakohatult ja ja noores luules vägagi erandlikul viisil õiglusest, töetsinguist, sihikindlast kõiges lõpuni minemisest ja välisest loobumisest, põgenemisest. Kuid kui täpsemalt jälgida, osutub *meie aja kangelane* vägagi ambivalentseks ja värvikaks kujukseks ja Indrek üheks huvitavamaks nooreks mõtlevalks autoriks, kelle lugusid tasub tõepoolest tähele panna.

Lauri Eesmaa

VÄRSKE RÕHU TOIMETUS

Peatoimetaja: Lauri Eesmaa

Toimetajad: Carolina Pihelgas, Maia Tammjärv

Keeletoimetaja: Triin Ploom

Kujundaja: Maris Kaskmann

KAASTÖÖD

Luule: carolina.pihelgas@va.ee

Proosa: maia.tammjarv@va.ee

Arvustused, esseed ja tõlked: lauri.eesmaa@va.ee

Pildid ja fotod: vr@va.ee

Illustratsioonid lk 26–27, 40, 62–64, 71 Maari Soekov

Fotod lk 15, 17, 34, 42–49, 72, 77, 90–91 Laura Kumpas

Fotod lk 5, 19, 80–81, 83, 89, 111–115 Madis Katz

Fotod lk 50–51, 54–61 Tõnis Vilu

Foto lk 52 Annika Markson

VÄLJAANDJA

MTÜ Värske Rõhk

Vanemuise 19

51014 Tartu

Tel: 742 7087

vr@va.ee

Tellimine: www.va.ee

Trükk: AS Pakett

Värske Rõhk nr 34 (2/2013)

ISSN 1736-2954 (trükis)

ISSN 2228-1363 (epub)

SISUKORD

- 1 Sveta Grigorjeva
- 10 Karl-Henri Käämer
- 16 Karel Käärman
- 22 Marianne Pitk
- 34 Mari Pihl
- 39 Kristjan Mürsepp
- 42 Laura Kumpas
- 50 Intervjuu Tõnis Viluga
- 62 Martin Vabat
- 68 Elisabeth Kaukonen
- 72 Erki Lind
- 77 Helen Hein
- 82 Eda Ahi
- 90 Norman Kuusik
- 102 Warsan Shire
- 117 Tõnis Parksepp Kaur Riismaast
- 121 Linda-Mari Väli „Tammeööst”
- 124 Eda Ahi Paolo Giordanost
- 128 Autorid
- 130 Raamatututvustused

Hind 2.60 Eurot

9 771736 295343